VERA S. THOMÆ
DE GRATIA SVFFICIENTE ET EFFICACI DOCTRINA DILVCIDE' EXPLANATA.

Autore ANTONIO ARNALDO
Doctore & socio Sorbonico.

M. DC. LVI.

PRÆFATIO.

ECCLESIASTICÆ veritatis fons vnus, Deus: vnus alueus sacra & incorrupta Traditio ab Apostolis seu scripto, seu voce ad successores & discipulos, ab illis ad Patres, à Patribus ad nos propagata. Hoc vnum Ecclesiæ præsidium aduersus perduelles, quod qui vel in vno capite conuellit, totam ille Ecclesiam labefactat, ac fidem nudam & inermem hostibus præbet impunè calcandam. Nihil ergo necesse videbatur propositionem ab Augustino & Chrysostomo traditam, à me tantùm relatam, ac cæterorum Patrum consensione nemine reclamante munitam, adiectis insuper scholæ Doctorum calculis asserere. Pessimè enim de Ecclesia mereatur, qui Patres satis idoneos veritatis testes non habeat, quam non habemus nisi per illos. Sed tamen quoniam S. Thomam numquam à Patrum autoritate distraximus, ipsiusque doctrinam præcipuo quodam studio secuti semper & venerati sumus, faciendum duximus, vt scholæ principem Ecclesiæ principibus adiungeremus, quò totius Ecclesiæ vna fides, vnus sensus, vna demum vox appareat. Simul nonnullis obsequendum fuit, apud quos parum tuta est antiqua veritas, nisi sub scholæ nomine & tamquam præsidio delitescat. Et aliis resistendum, qui cùm S. Thomam vereri se fingant, eius doctrinam sub alieno nomine incessere, & tristioribus notis inurere nihil verentur. Id igitur nobis hâc in scriptione propositum est, Angelici Doctoris mentem ac sensum ipsius verbis expressum sincerè & explanatè Theologorum proprio & scholastico planè more omnium oculis subiicere, quò simul illud dilucescat Epistolæ meæ, propositionem tot calumniis vexatam. nihil omni-

no ab illius doctrinâ esse disiunctam , neque damnari posse quin S. Thoma pariter damnato, tota ipsius Theologia funditus corruat. Cæterùm si qua & Christiano, & Sacerdoti fidos, sanctissimè confirmo, non alio sensu hanc propositionem aut scriptam vmquam à me aut intellectam, quàm eo quem omnibus S. Thomæ principiis consentire, perspicuè ni fallor iamiam ostensurus sum.

VERA SANCTI THOMÆ DE GRATIA SVFFICIENTE ET EFFICACI DOCTRINA DILVCIDE EXPLANATA.

ARTICVLVS I.

Duplex auxilium gratiæ: Habituale donum, & auxilium Dei mouentis.

EX doctrina S. Thomæ duplex est auxilium gratiæ Dei. Primum est auxilium Dei hominem mouentis ad bene agendum; alterum est habituale donum naturæ diuinitùs inditum; siue vt aliter vocat, virtus gratuita virtuti naturæ superaddita. *Gratia* inquit S. Th. 1. 2. qu. 111. art. 2. in c. *dupliciter potest intelligi: Vno modo diuinum auxilium quo nos mouet ad bene volendum & agendum; alio modo habituale donum nobis diuinitus inditum.* Et qu. 112. art. 1. *Gratia dicitur dupliciter: quandoque quidem, ipsum habituale donum Dei; quandoque autem auxilium Dei mouentis animam ad bonum.* Et qu. 110 art. 2 in c. *In eo,* inquit, *qui dicitur gratiam habere significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quòd dupliciter ex gratuitá Dei voluntate homo adiuuetur; vno modo in quantum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas sed motus quidam animæ. Actus enim mouentis in moto est motus. Alio modo adiuuatur homo ex gratuitâ Dei voluntate secundum quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur.* Multis aliis locis duplex illud auxilium gratiæ Dei distinguit S. Thomas, vt qu. 109. art. 2. 3. 4. 6. 9. 10.

ARTICVLVS II.

Vox gratiæ apud S. Thomam pro habituali dono sumi solita.

CVM absolutè gratiam nominat S. Thomas, non illud prius Dei mouentis auxilium, sed hoc posterius habituale donum solet intelligere. Vnde nil mirum si quod Patres sine gratia fieri posse negant, id ipse sine gratiâ fieri posse interdum asserat. Patres enim nomine gratiæ sine qua nihil fieri posse docent, inspirationem bonæ voluntatis, siue auxilium ~~enim~~ Dei interius mouentis intelligunt ~~Patres~~ sine quo ipse D. Thomas fatetur nihil boni ab homine fieri posse. Ipse vero gratiam iustificantem intelligit sine qua multa bene à peccatoribus fieri possunt, cum per auxilium Spiritus sancti nondum inhabitantis sed mouentis adiuuantur. En locus egregius quo hæc omnia explanantur & confirmantur, de ver. qu. 24. art 14. *Ad bonum quod est supra naturam humanam constat liberum arbitrium non posse sine gratia: quia cum per eiusmodi bonum homo vitam æternam mereatur, constat quod sine gratia homo mereri non potest. Vnde si gratiam volimus dicere non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutem; sic nec vllum bonum homo potest facere sine gratia Dei, sed communiter loquentes vtuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali iustificante.* Quare de hâc gratiâ quod est donum habituale, prius videndum est quid

ARTICVLVS III.

Quid ſit Gratia habitualis.

GRATIA pro habituali dono accepta ex S. Thoma *eſt qualitas ſupernaturalis animæ iuſtificatorum à Deo infuſa, vt ſuauiter & promptè ab ipſo ad æternum bonum conſequendum moueantur.* Ita D. Thomas 1. 2. qu. 110. art. 2. in c. Cuius rei hanc affert rationem. *Non eſt*, inquit, *conueniens, quod Deus minus prouideat his quos diligit ad ſupernaturale bonum habendum quam creaturis quas diligit ad naturale bonum habendum. Creaturis autem naturalibus ſic prouidet vt non ſolùm moueat eas ad actus naturales, ſed etiam largiatur eis formas & virtutes quaſdam quæ ſunt principia actuum, vt ſecundùm ſe ipſas inclinentur ad huiuſmodi motus. Et ſic motus quibus à Deo mouentur ſiunt creaturis connaturales & faciles ſecundùm illud Sap. 8. Et diſponit omnia ſuauiter. Multò igitur magis illis quos mouet ad conſequendum bonum ſupernaturale æternum infundit aliquas formas ſeu qualitates ſupernaturales, ſecundùm quas ſuauiter & promptè ab ipſo moueantur ad bonum æternum conſequendum. Et ſic donum gratiæ qualitas quædam eſt.*

Hoc loco obſerues & colligas, quod in rebus naturalibus formæ virtuteſque naturales efficiunt & præſtant, id in iuſtificatis ad actus ſupernaturales gratiam habitualem præſtare. Ergo vt illæ ſunt actuum naturalium principium & quamdam afferunt ad ſuos quæque actus propenſionem: ſic gratia habitualis principium eſt actuum ſupernaturalium, & ad eiuſmodi actus propenſos efficit iuſtificatos; nec tamen illi motus in iis ſunt, niſi quatenus à Deo mouentur, cum ideò illa forma ſeu qualitas in iis ſit, non vt per ſe ipſi ſe moueant, *ſed vt promptè ac ſuauiter à Deo moueantur ad bonum æternum conſequendum.* Id ex ſequentibus magis etiam diluceſcet.

ARTICVLVS IV.

Gratia habitualis naturam ſanat, eleuat, dat poſſe mandata implere, & peccata vitare.

AVXILIVM illud gratiæ in dono habituali ſitum quatuor in iuſtis efficit. Primò enim naturam hominis corruptam ſanat. Vnde D. Thomæ *Gratia ſanans* ſæpe dicitur. In hoc enim præcipue natura noſtra peccato corrupta eſt, *quod homo ſecundùm appetitum voluntatis rationalis propter corruptionem naturæ ſequitur bonum priuatum*, hoc eſt, omnia ad ſeipſum refert, non ad Deum, *niſi ſanetur per gratiam Dei*, vt inquit idem qu. 109. art. 3. Per gratiam verò iuſtificantem mens habitualiter *ſubditur Deo, & in eo conſtituit finem ſuæ voluntatis*, vt docet ead. qu. art. 8.

Secundò naturam eleuat ad producenda opera vitam æternam promerentia. *Vita enim æterna*, inquit eadem qu. art. 5. *eſt finis exeedens proportionem naturæ humanæ. Et ideò homo per ſua naturalia non poteſt producere opera meritoria proportionata vitæ æternæ; ſed ad hoc exigitur altior virtus quæ eſt virtus gratiæ, hoc eſt virtus ſuperaddita virtuti naturæ*, quâ voce iuſtificantem gratiam ſemper intelligit.

Tertiò dat homini vt poſſit implere omnia legis præcepta. Primò enim docet S. Thomas ſine gratia iuſtificante omnibus præceptis neminem ſatisfacere poſſe, non quod is qui gratia iuſtificante caret nullo non in actu præcepta violet; ſed quod fieri non poſſit quin ſubinde in aliquas præcepti præuaricationes incidat; vt amplius explicabitur vbi de quarto effectu. Deinde qu. 106. art. 1. cum dixiſſet

legem nouam esse principaliter ipsam gratiam Spiritus sancti in corde fidelium scriptam, quibus verbis gratiam habitualem apertè notat, mox addit in responsione ad secundum. *Aliquid est inditum homini quasi superadditum per gratiæ donum; Et hoc modo lex noua est indita homini non solùm indicans quid sit faciendum, sed etiam adiuuans ad implendum.* Vbi manifeste docet gratiam habitualem, siue superadditum illud gratiæ donum ad implenda legis mandata nos adiuuare, adeoque per illam nos ea seruare posse.

Quartò dat omnibus iustis vt possint ab omnibus mortalibus peccatis abstinere. Id clarè docet in conclusione articuli 8. eiusd. quæst. 109. *Homo*, inquit, *in statu naturæ corruptæ peccata mortalia & singula & omnia; venialia autem singula sed non omnia vitare potest si est natura per gratiam infusam reparata; aliàs enim ne mortalia quidem omnia, præsertim longo tempore vitare potest.* Id verò sic explicat in corpore articuli.

Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam iustificantem potest singula peccata mortalia vitare, & secundùm aliquod tempus; quia non est necesse quod continuò peccet in actu, sed quod diu maneat absque peccato mortali esse non potest. Vnde & Gregorius dicit super Ezech. quod peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, etiam ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet quod regulentur omnes actus humani...... Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, vt pro nullo bono consequendo vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa, propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit à Deo, contemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipuè quia in repentinis homo operatur secundùm finem præconceptum, & secundum habitum præexistentem vt Philosophus dicit in 3. Ethic. quamuis in præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere vt diu permaneat quin operetur secundùm consequentiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi citò per gratiam ad debitum ordinem reparetur. Hactenus S. Thomas. Vbi notandum de sola habituali gratia illum loqui, & tamen disertè docere hominem posse & singula & omnia peccata mortalia vitare cum natura est per gratiam infusam, hoc est habitualem reparata. Vnde etiam qu. 106. art. 2. ad 2. *Gratiam noui testamenti* (quam infusam & naturæ inditam Spiritus Sancti Gratiam esse docet) *auxilium de se sufficiens ad non peccandum* vocat. *Etsi*, inquit, *Gratia noui Testamenti hominem adiuuet ad non peccandum; non tamen ita confirmat in bono vt homo peccare non possit. Hoc enim pertinet ad statum gloriæ. Et ideò si quis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit, maiori pœna est dignus, tamquam maioribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato*, hoc est gratiâ in iustificatione acceptâ *non vtens; nec tamen propter hoc dicitur quod lex noua iram operatur, quia quantum est de se sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Quibus in verbis qui gratiam actualem sufficientem inuenisse se iactant, ad ipsum potius S. Thomæ locum remittendi sunt quàm studiosè in tam aperta fallacia refellendi: cùm ipse titulus articuli: *Vtrum lex noua iustificet*, & sæpius repetita vox *gratiæ Spiritus sancti interius datæ*, & *legis in corde scriptæ*, quibus verbis *donum habituale iustificans* semper designat S. Thomas, non aliam hoc loco gratiam intelligi satis ostendant. Id etiam ex eo patet quod pro eodem sumit S. Thomas auxilio sibi dato non vti, & post acceptam gratiam peccare, quod posterius ad gratiam iustificantem haud dubiè pertinet. Deinde nusquam ait S. Thomas de auxilio Dei mouentis nos eo vti vel non vti; cum illud auxilium nihil aliud sit, vt infra ostendemus, quam misericordia Dei quæ bonam ipsam voluntatem, per quam ceteris rebus, & potissimùm habitibus vtimur, in nobis operatur. Habituum verò

maximè proprium est ex S. Thomâ, vt qui eos habet, iis vtatur, vel non vtatur, prout voluerit. *Vnde & habitus*, inquit 1. 2. q. 78. art. 2. *definitur quo quis vtitur cum voluerit.* Quod & alibi sæpissime docet. Denique quod ait ibid. *Gratiam noui Testamenti etsi adiuuet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmare in bono vt homo peccare non possit; hoc enim pertinet ad statum gloriæ*, manifestò demonstrat de gratia habituali id esse intelligendum. Loquitur enim de gratiâ, quæ hominem constituit in certo statu, cuiusmodi est illa quâ homo in statu gloriæ in bono confirmatur. At hæc habitualis est ex S. Thoma. Nec vero de auxilio Dei mouentis rectè dici potest illud in bono non confirmare. Nam si ita intelligas, auxilium illud non in perpetuum confirmare in bono, ridiculum est & superfluum, quia auxilium istud non est aliquid permanens; si vero intelligas auxilium istud non summouere peccatum quatenus datur, contrarium esset S. Thomæ, qui disertè alibi tradit, nimirum 2. 2. q. 24. art. 11. *si consideretur charitas ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum Deum, ex hac parte charitatem impeccabilitatem habere ex virtute Spiritus sancti, qui infaillibiliter operatur quodcumque voluerit:* quorum verborum sensum infra explicabimus.

ARTICVLVS V.

Cuiusmodi sit ea potestas mandata implendi & peccata vitandi, quam dat gratia habitualis.

EX superioribus patet, iustis omnibus mandata diuina possibilia esse longe potiori ratione quam possibilia sint peccatoribus. Ex sanctorum enim Patrum doctrinâ, nulli prorsus homini quantumuis impio & scelerato mandata diuina impossibilia sunt, quia possunt omnes homines ea seruare si velint, etiamsi vt velint præparanda sit voluntas à Domino. Ex S. enim Augustino *in potestate nostra id esse dicitur quod fit si volumus, & si nolumus non fit. Certum est vero*, vt idem inquit, *nos mandata seruare si volumus*, modo plenè & integrè velimus. Verùm non eâ tantùm ratione præcepta omnia iustis omnibus possibilia sunt, sed præterea quia per virtutem gratuitam naturæ superadditam, & in ipsa iustificatione acceptam possunt ea seruare, quatenus ea gratia in suo genere, hoc est in genere habitualis doni sufficienter adiuuat ad non peccandum *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, vt loquitur sanctus Doctor de integræ naturæ potestate ad operandum bonum naturæ proportionatum 1. 2. qu. 109. art. 2. Etsi illud operari non possit *sine auxilio Dei mouentis* vt ibidem disertè tradit. Est enim Gratia habitualis ex S. Thoma virtus superaddita naturæ, cuius eadem est vis & efficientia in statu naturæ corruptæ ad opera æternam vitam promerentia, quæ virtutis naturalis erat in statu naturæ integræ ad opera naturæ suæ proportionata. Vt hæc *poss:* largiebatur; sic etiam illa. Vt hæc indigebat Dei mouentis auxilio; sic item illa. Non ergo alia ratione gratia habitualis dicitur auxilium de se sufficiens ad non peccandum vel ad mandata seruanda, quàm quia dat homini posse *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*; nec indiget homo vt id reipsa præstet, alia sibi indita operatiua virtute, hoc est alio habituali dono, etsi vlterius indigeat auxilio Dei mouentis, vt accuratius etiam ex S. Doctore demonstrandum est.

ARTICVLVS VI.

Non potest justus operari bonum & vitare peccatum sine nouo auxilio Dei mouentis.

IDEM enim D. Thomas, qui docet gratiam habitualem esse auxilium de se sufficiens ad non peccandum, & posse hominem cuius natura per gratiam infusam reparata est, ab omnibus peccatis mortalibus abstinere & à singulis venialibus, non minus claré docet hominem quamuis iustificatum non posse operari bonum & vitare peccatum sine nouo auxilio gratiæ ipsum interius mouentis, hoc est sine altero illo gratiæ genere quod ab habituali dono distinguit, cum sæpe ait: *Gratiam dupliciter posse intelligi, vno modo auxilium diuinum quo nos mouet ad volendum & agendum; alio modo habituale donum nobis diuinitus inditum.*

Quærit enim S. Thomas qu. 109. art. 9. *Vtrum ille qui consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum & vitare peccatum absque auxilio gratiæ.* Ita vero respondet: *Cum nullum agens secundum agat nisi in virtute primi, sitque caro spiritui perpetuò rebellis, non potest homo licet iam gratiam consecutus, per seipsum operari bonum & vitare peccatum absque nouo auxilio gratiæ Dei ipsum mouentis, dirigentis, & protegentis, quamuis alia habitualis gratia ad hoc ei necessaria non sit.* Quod magis explicans in corpore articuli;

Dicendum, inquit, quod sicut supra dictum est homo ad rectè agendum dupliciter auxilio Dei indiget; vno quidem modo quantùm ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta sanetur, & etiam sanata eleuetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ vt à Deo moueatur ad agendum.

Quantùm igitur ad primum auxilij modum, homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratiæ quasi aliquo alio habitu infuso; indiget tamen auxilio gratiæ secundùm alium modum, vt scilicet à Deo moueatur ad rectè agendum: & hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis diuinæ: secundò ratione speciali propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem; remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem per quam seruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, secundum quam vt dicitur etiam Rom 8. quid oremus sicut oportet nescimus. Propter varios enim rerum euentus, & quia nos ipsos non perfectè cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundum illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Et ideò necesse est nobis vt à Deo dirigamur & protegamur qui omnia nouit & omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam conuenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem; & fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, & cætera quæ in oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia.

Cum verò sibi obiecisset: *Per gratiam Spiritus sanctus in nobis habitat; sed Spiritus sanctus cum sit omnipotens, sufficiens est vt nos inducat ad benè operandum & nos à peccato custodiat. Ergo homo gratiam consecutus potest vtrumque prædictorum absque alio auxilio gratiæ:* Ita respondet vt apertè doceat non sufficere iusto, vt bonum operetur & vitet peccatum, quòd Spiritus in eo habitet per gratiam iustificantem, sed præterea requiri vt nouo & speciali auxilio à Spiritu sancto moueatur ad rectè agendum. *Ad secundum*, inquit, *dicendum quòd operatio Spiritus sancti qua nos mouet & protegit, non circumscribitur per effectum habitualis doni quod in nobis causat; sed*

ARTICVLVS VII.

Indiget iustus ad perseuerandum, vt perseuerantia ei à Deo detur.

EODEM nixus fundamento quærit iterum S. Thomas art. sequenti: *Vtrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseuerandum*. Et concludit hominem etiam in gratia constitutum *indigere vt ei perseuerantia à Deo detur*. Et rursus: *Indiget*, inquit, *homo in gratia constitutus ad hoc vt vsque ad finem vitæ suæ in gratiâ perseueret, non quidem alia aliqua habituali gratia, sed speciali quodam diuino auxilio contra tentationum impulsus illum protegente sicut & præcedenti quæstione apparet*, hoc est, articulo præcedenti, in quo docuerat *hominem iustificatum non posse per seipsum operari bonum & vitare peccatum absque nouo auxilio Dei ipsum mouentis, dirigentis, & protegentis. Et ideò postquam est aliquis iustificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere prædictum perseuerantiæ donum, vt scilicet custodiatur à malo vsque ad finem vitæ. Multis enim datur gratia quibus non datur perseuerare in gratia.* Quæst. verò 114. art. 9. docet: *Perseuerantiam vitæ non cadere sub merito, quia dependet solùm ex motione diuina quæ est principium omnis meriti. Sed Deus*, inquit, *gratis perseuerantiæ donum largitur cuicumque illud largitur.* Vbi quidem agnoscit perseuerantiam orando impetrari. Verùm id non impedit quin gratis detur, quia non minus pendet ex motione diuina, vt quis perseuerantiam assiduis precibus à Deo postulet, adeoque *sic petat, quomodo & quantum res tanta petenda est.* Vnde Augustinus lib. de dono perseuerantiæ c. 14. Cum *propter perseuerandum* à Domino dictum fuisse commemorasset: *Oportet semper orare, & numquam deficere*; continuò subiunxit: *Audiunt hæc & faciunt quibus datum est; non autem faciunt siue audiant, siue non audiant quibus non est datum...... quorum alterum ad misericordiam, alterum ad iudicium pertinet.*

ARTICVLVS VIII.

Potest semper iustus, & aliquando non potest diuerso sensu. Aptissima in eam rem Augustini comparatio.

CERTA ergo & fixa sunt hæc duo S Thomæ doctrinæ capita. Primò iustificatos omnes per gratiam in iustificatione acceptam posse vitare omnia peccata mortalia, ac proinde in gratia perseuerare & tentationes vincere quibus à gratia exciderent, quantùm scilicet *ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, quia scilicet ad omnia illa præstanda non indigent vlla alia virtute sibi indita quæ sit actuum illorum principium.

Secundò etsi rectè dicatur iustus illa omnia per gratiam iustificantem posse vt supra vidimus, certum est tamen ipsum præter auxilium habituale, indigere insuper nouo & speciali auxilio Dei ipsum mouentis, *sine quo non potest per seipsum operari bonum & vitare peccatum*; adeoque nec perseuerare in gratia, nec tentationum impulsus superare; quemadmodum recentiores Thomistæ dicunt, per gratiam sufficientem actualem hominem posse, & tamen indigere gratia efficaci.

Huic doctrinæ tum illustrandæ tum confirmandæ nullum aptius exemplum est quàm quo vtitur S. Augustinus in ps. 34. vbi cum ostendisset *animam iusti* à regio vate *frameam Dei* appellari, hac ipsa comparatione egregiè demonstrat animam iusti quantumuis gratiæ donis ornatam ad rectè agendum imbecillem prorsus esse ac inualidam nisi efficaciter à Deo moueatur. *Frameam Dei*, inquit, *dixit*

animam suam. Apprehendis enim animam meam & debellas inimicos meos. Et quid est anima nostra quamuis splendida, quamuis producta, quamuis acuta, quamuis vncta, quamuis luce sapientiæ & coruscationis vibrata? Quid est ipsa anima nostra aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa. Nam qualibet optime facta framea si non habeat bellatorem iacet. Animæ iustæ ad bene agendum & mandata seruanda eadem ratio est quæ splendidi, acuti, vncti ensis ad vulnerandum. Quamobrem vt ille ensis si vulnerandi virtutem spectes rectè dicitur posse vulnerare, simillimè animã iusti benè operari & mandata seruare posse rectè dixeris, si virtutem supernaturalem spectes propriæ & natiuæ virtuti superadditam quam in iustificatione accepit, quæ ex se apta est ad illos effectus producendos. Sed quemadmodum ille ensis ad vulnerandum aptus, nec vulnerabit, nec etiam vulnerare poterit, nisi bellatoris manu stringatur; ita anima nostra quantumuis gratiæ donis instructa, *quid est, aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa*, hoc est nisi nouo & speciali auxilio ad rectè agendum à Deo moueatur?

Sed iam videndum est quodnam sit auxilium illud Dei mouentis, cuius efficaciæ, quos ad actus sit necessarium, seu quænam ea sint quæ sine illo auxilio facere non possumus?

ARTICVLVS IX.

Quid sit auxilium Dei mouentis. Numquam est sine actu vel intellectus vel voluntatis.

AVXILIVM gratiæ quod ab habituali dono distinguit S. Thomas ab ipso definitur. De verit. qu. 24. ar. 14. *Misericordia Dei per quam interius motum mentis operatur.* Vbi duo designantur; Alterum in Deo, nempe eius misericordia seu dilectio & gratuita voluntas: alterum in homine, nempe motus ille mentis quem illa misericordia interius operatur. Vt enim docet D. Thomas qu. 110. art. 1. in concl. *Cum diligere sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei semper aliquid (nempe id quod ei vult) in anima eius quem diligit efficere.* Quod repetens articulo sequenti vniuersim docet sicut iam vidimus. *Cum aliquis dicitur gratiam Dei habere, semper significari esse in eo quemdam effectum gratuitæ Dei voluntatis.* Vnde concludit. *Quantum ad illud gratiæ genus, secundum quod anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum, gratuitum illum effectum in homine non esse qualitatem, sed motum quemdam animæ. Actio enim mouentis in moto est motus.*

Quibus verbis manifestè docet non aliter Deum per gratiam illam (quam actualem Theologi appellant) ad cognoscendum vel volendum animam mouere, quàm quia per gratuitam suam dilectionem & voluntatem quæ est causa rerum, motus ipsos cognoscendi & amandi, siue quod idem est, cognitionem & amorem interius in mente operatur. Vnde vlterius sequitur neminem moueri à Deo per auxilium gratiæ ad cognoscendum & amandum, nisi qui cognoscit & amat. *Actio enim mouentis in moto motus est.* Hæc duo igitur inter se pugnant, Deum mouere ad amandum & hominem non amare, siue Deum motum amoris in homine operari & non esse in homine motum amoris.

ARTICVLVS X.

In quo consistat auxilium Dei mouentis, ex diuisione gratiæ in operantem & cooperantem maximè illustratur.

EA vero S.Thomæ doctrina maximè illustratur ex diuisione gratiæ in operantem & cooperantem quam 1.2.qu.111.art.2. ex Augustino affert de Grat. & lib.arb. cap. 17. *Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incœpit, quia ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et ab Apostolo ipso traditam esse confirmat his verbis. *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere.* Hanc vero gratiæ diuisionem dum ad illud gratiæ auxilium quo nos mouet Deus refertur, ita explicat S. Thomas. *Operatio alicuius effectus non attribuitur mobili sed mouenti. In illo ergo effectu in quo mens nostra mota est & non mouens, solus autem Deus mouens, operatio Deo attribuitur, & secundùm hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens nostra & mouet & mouetur, operatio non solùm attribuitur Deo, sed etiam animæ, & secundùm hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus: primus quidem interior voluntatis; & quantùm ad istum actum voluntas se habet vt mota, Deus autem vt mouens; & præsertim cum voluntas incipit bonum velle quæ prius malum volebat. Et ideò secundùm quod Deus mouet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans. Alius autem actus est exterior, qui cum à voluntate imperetur, consequens est vt ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adiuuat, & interiùs confirmando voluntatem vt ad actum perueniat, & exteriùs facultatem operandi præbendo, respectu huiusmodi actus dicitur Gratia cooperans. Vnde post præmissa verba subdit Augustinus: Vt autem velimus operatur, cum autem volumus vt perficiamus nobis cooperatur.* Quibus addi potest quod ibidem addit Augustinus: *Tamen sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus ad bona pietatis opera nihil valemus.* Vbi tria aduertenda sunt: Primum est, diuisionem illam ne vitiosa sit, adæquatam esse oportere, hoc est nullum esse Dei mouentis auxilium quod non sit vel operans vel cooperans. At ex D.Thoma Gratia dicitur operans, cum Deus in voluntate actum interiorem bonæ voluntatis operatur, præsertim cum voluntas incipit bonum velle: cooperans verò cum ad actum exteriorem qui à voluntare imperatur hominem adiuuat, tum interiùs confirmando voluntatem vt ad actum perueniat, tum exteriùs facultatem operandi præbendo. Ergo nullum est Dei mouentis auxilium, (siue gratia actualis vt alij vulgo Theologi appellant) sine initio vel incremento bonæ voluntatis. Vnde etiam D.Aug. de Gr.& lib.arb. c. 15. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Gratia vero Dei semper est bona, & per hanc fit vt sit homo bonæ voluntatis qui prius fuit voluntatis malæ* (quod ad gratiam operantem pertinet.) *Per hanc etiam fit vt ipsa bona voluntas quæ iam esse cœpit augeatur, & tam magna fiat vt possit implere diuina mandata quæ voluerit cum valde perfecteque voluerit.* Quod gratiæ cooperantis est.

Alterum est quod ex priori sequitur, actum illum voluntatis quem gratia operans siue cooperans in nobis operatur, esse actum verè liberum. Non enim nisi per actus verè liberos homo simpliciter & absolute dici potest *bonum velle qui prius malum volebat*; siue, *esse bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ*, in quo sita est ex S.Thoma & S.Augustino gratia operans: vel, *habere magnam & perfectam diuina mandata implendi voluntatem per quam ea possit implere*, in quo item sita

tem quæ in iis esse cœperat, ita auctam fuisse, vt valde perfecteque velint diuina implere mandata per gratiam cooperantem adiuti fuisse dici non possint. De quibus verò dici nunquam potuit, *eos fuisse voluntatis bonæ, siue habuisse saltem initium aliquod piæ voluntatis*, nunquam etiam dici possit eos per gratiam operantem à Deo fuisse adiutos. *Et tamen*, vt inquit Augustinus, *sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus*: reipsa scilicet & effectiue.

Tertium est ita D. Thomam agnoscere interiorem actum bonæ voluntatis esse in nobis diuinæ gratiæ effectum, vt dicere non vereatur *operationem illam Deo attribui, quia quantum ad istum actum quo voluntas bonum vult, præsertim cùm incipit illud velle, mens nostra mota est & non mouens; solus autem Deus mouens*. Non quod voluntas non agat (repugnant enim hæc inter se voluntatem velle & non agere) sed quia non agit, nisi quantum à Deo agitur ex illo Apostoli, *Quotquot spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei*. Quod expendens Aug. de Gestis Pelagij cap. 3. *Procul dubio*, inquit, *plus est agi quam regi. Qui enim regitur aliquid agit, & ideò regitur vt rectè agat. Qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur. Et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Saluatoris, vt non dubitet Apostolus dicere: Quotquot spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei.*

ARTICVLVS XI.

Auxilium Dei mouentis semper efficax illius effectus ad quem à Deo ordinatur.

HINC vero manifestè patet auxilium illud Dei hominem mouentis (præter quod nullam aliam S. Thomas gratiam agnoscit nisi habitualem, & sine quo docet iustum non posse operari bonum & vitare peccatum) in sententia Doctoris Angelici semper esse efficax & infallibile quantum ad id ad quod ordinatur à Deo. Id enim euidenter sequitur primum quidem ex illius auxilij definitione quam tradit de verit. qu. 24. art. 14. *Misericordia Dei per quam interius motum mentis operatur.* Vt enim iam diximus, fieri non potest vt Deus moueat hominem ad cognoscendum & amandum, motum ipsum mentis, hoc est cognitionem & amorem in ipso operando, quin sit in eo cognitio & amor. Ergo auxilium illud semper efficax est, siue numquam eo effectu caret ad quem à Deo ordinatur. *Nullius enim Deus frustra miseretur*, vt inquit Augustinus lib. 2. ad Simpl. qu. 2, *Neque dici potest, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur etiam volumus: ad eandem quippe misericordiam pertinet vt velimus. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Vbi satis ostendit Apostolus etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri.*

ARTICVLVS XII.

Ex dilectione Dei quæ semper in homine efficit id quod ei vult Deus, eadem diuinæ motionis efficacia demonstratur.

NEC minus apertè illud demonstratur ex Theologico illo axiomate quod S. Thomas qu. 110. art. 1. vt certissimum statuit, quodque in dubium reuocari non potest nisi ab eo qui de diuina voluntate indignissime sentit. *Cum diligere*, inquit, *sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei, semper aliquid (nempe id quod ei vult) in anima eius quem diligit effice-*

no ab illius doctrinâ esse disiunctam, neque damnari posse quin S. Thoma pariter damnato, tota ipsius Theologia funditus corruat. Cæterùm si qua & Christiano, & Sacerdoti fidos, sanctissimè confirmo, non alio sensu hanc propositionem aut scriptam vmquam à me aut intellectam, quàm eo quem omnibus S. Thomæ principiis consentire, perspicuè ni fallor iamiam ostensurus sum.

VERA SANCTI THOMÆ DE GRATIA SVFFICIENTE ET EFFICACI DOCTRINA DILVCIDE EXPLANATA.

ARTICVLVS I.

Duplex auxilium gratiæ: Habituale donum, & auxilium Dei mouentis.

EX doctrina S. Thomæ duplex est auxilium gratiæ Dei. Primum est auxilium Dei hominem mouentis ad bene agendum; alterum est habituale donum naturæ diuinitùs inditum; siue vt aliter vocat, virtus gratuita virtuti naturæ superaddita. *Gratia* inquit S. Th. 1. 2. qu. 111. art. 2. in c. *dupliciter potest intelligi: Vno modo diuinum auxilium quo nos mouet ad bene volendum & agendum; alio modo habituale donum nobis diuinitùs inditum.* Et qu. 112. art. 1. *Gratia dicitur dupliciter: quandoque quidem, ipsum habituale donum Dei; quandoque autem auxilium Dei mouentis animam ad bonum.* Et qu. 110 art. 2 in c. *In eo,* inquit, *qui dicitur gratiam habere significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quod dupliciter ex gratuitâ Dei voluntate homo adiuuetur; vno modo in quantum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas sed motus quidam animæ. Actus enim mouentis in moto est motus. Alio modo adiuuatur homo ex gratuitâ Dei voluntate secundum quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur.* Multis aliis locis duplex illud auxilium gratiæ Dei distinguit S. Thomas, vt qu. 109. art. 2. 3. 4. 6. 9. 10.

ARTICVLVS II.

Vox gratiæ apud S. Thomam pro habituali dono sumi solita.

CVM absolutè gratiam nominat S. Thomas, non illud prius Dei mouentis auxilium, sed hoc posterius habituale donum solet intelligere. Vnde nil mirum si quod Patres sine gratia fieri posse negant, id ipse sine gratiâ fieri posse interdum asserat. Patres enim nomine gratiæ sine qua nihil fieri posse docent, inspirationem bonæ voluntatis, siue auxilium ~~enim~~ Dei interius mouentis intelligunt ~~Patres~~ sine quo ipse D. Thomas fatetur nihil boni ab homine fieri posse. Ipse vero gratiam iustificantem intelligit sine qua multa bene à peccatoribus fieri possunt, cum per auxilium Spiritus sancti nondum inhabitantis sed mouentis adiuuantur. En locus egregius quo hæc omnia explanantur & confirmantur, de ver. qu. 24. art. 14. *Ad bonum quod est supra naturam humanam constat liberum arbitrium non posse sine gratia: quia cum per eiusmodi bonum homo vitam æternam mereatur, constat quod sine gratia homo mereri non potest. Vnde si gratiam volimus dicere non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutem; sic nec vllum bonum homo potest facere sine gratia Dei, sed communiter loquentes vtuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali iustificante.* Quare de hâc gratiâ quod est donum habituale, prius videndum est quid

ARTICVLVS III.

Quid sit Gratia habitualis.

GRATIA pro habituali dono accepta ex S. Thoma *est qualitas supernaturalis animæ iustificatorum à Deo infusa, vt suauiter & promptè ab ipso ad æternum bonum consequendum moueantur.* Ita D. Thomas 1. 2. qu. 110. art. 2. in c. Cuius rei hanc affert rationem. *Non est*, inquit, *conueniens, quod Deus minus prouideat his quos diligit ad supernaturale bonum habendum quam creaturis quas diligit ad naturale bonum habendum. Creaturis autem naturalibus sic prouidet vt non solùm moueat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas & virtutes quasdam quæ sunt principia actuum, vt secundùm se ipsas inclinentur ad huiusmodi motus. Et sic motus quibus à Deo mouentur fiunt creaturis connaturales & faciles secundùm illud Sap. 8. Et disponit omnia suauiter. Multò igitur magis illis quos mouet ad consequendum bonum supernaturale æternum infundit aliquas formas seu qualitates supernaturales, secundùm quas suauiter & promptè ab ipso moueantur ad bonum æternum consequendum. Et sic donum gratiæ qualitas quædam est.*

Hoc loco obserues & colligas, quod in rebus naturalibus formæ virtutesque naturales efficiunt & præstant, id in iustificatis ad actus supernaturales gratiam habitualem præstare. Ergo vt illæ sunt actuum naturalium principium & quamdam afferunt ad suos quæque actus propensionem: sic gratia habitualis principium est actuum supernaturalium, & ad eiusmodi actus propensos efficit iustificatos; nec tamen illi motus in iis sunt, nisi quatenus à Deo mouentur, cum ideò illa forma seu qualitas in iis sit, non vt per se ipsi se moueant, *sed vt promptè ac suauiter à Deo moueantur ad bonum æternum consequendum.* Id ex sequentibus magis etiam dilucescet.

ARTICVLVS IV.

Gratia habitualis naturam sanat, eleuat, dat posse mandata implere, & peccata vitare.

AVXILIVM illud gratiæ in dono habituali situm quatuor in iustis efficit. Primò enim naturam hominis corruptam sanat. Vnde D. Thomæ *Gratia sanans* sæpe dicitur. In hoc enim præcipue natura nostra peccato corrupta est, *quod homo secundùm appetitum voluntatis rationalis propter corruptionem naturæ sequitur bonum priuatum*, hoc est, omnia ad seipsum refert, non ad Deum, *nisi sanetur per gratiam Dei*, vt inquit idem qu. 109. art. 3. Per gratiam verò iustificantem mens habitualiter *subditur Deo, & in eo constituit finem suæ voluntatis*, vt docet ead. qu. art. 8.

Secundò naturam eleuat ad producenda opera vitam æternam promerentia. *Vita enim æterna*, inquit eadem qu. art. 5. *est finis excedens proportionem naturæ humanæ. Et ideò homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata vitæ æternæ; sed ad hoc exigitur altior virtus quæ est virtus gratiæ, hoc est virtus superaddita virtuti naturæ*, quâ voce iustificantem gratiam semper intelligit.

Tertiò dat homini vt possit implere omnia legis præcepta. Primò enim docet S. Thomas sine gratia iustificante omnibus præceptis neminem satisfacere posse, non quod is qui gratia iustificante caret nullo non in actu præcepta violet; sed quod fieri non possit quin subinde in aliquas præcepti præuaricationes incidat; vt amplius explicabitur vbi de quarto effectu. Deinde qu. 109. art. 4. cum dixisset

legem nouam esse principaliter ipsam gratiam Spiritus sancti in corde fidelium scriptam, quibus verbis gratiam habitualem apertè notat, mox addit in responsione ad secundum. *Aliquid est inditum homini quasi superadditum per gratiæ donum; Et hoc modo lex noua est indita homini non solùm indicans quid sit faciendum, sed etiam adiuuans ad implendum.* Vbi manifeste docet gratiam habitualem, siue superadditum illud gratiæ donum ad implenda legis mandata nos adiuuare, adeoque per illam nos ea seruare posse.

Quartò dat omnibus iustis vt possint ab omnibus mortalibus peccatis abstinere. Id clarè docet in conclusione articuli 8. eiusd. quæst. 109. *Homo*, inquit, *in statu naturæ corruptæ peccata mortalia & singula & omnia; venialia autem singula sed non omnia vitare potest si est natura per gratiam infusam reparata; aliàs enim ne mortalia quidem omnia, præsertim longo tempore vitare potest.* Id verò sic explicat in corpore articuli. *Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam iustificantem potest singula peccata mortalia vitare, & secundùm aliquod tempus; quia non est necesse quod continuò peccet in actu, sed quod diu maneat absque peccato mortali esse non potest. Vnde & Gregorius dicit super Ezech. quod peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, etiam ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet quod regulentur omnes actus humani...... Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, vt pro nullo bono consequendo vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa, propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit à Deo, contemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipuè quia in repentinis homo operatur secundùm finem præconceptum, & secundum habitum præexistentem vt Philosophus dicit in 3. Ethic. quamuis in præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere vt diu permaneat quin operetur secundùm consequentiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi citò per gratiam ad debitum ordinem reparetur.* Hactenus S. Thomas. Vbi notandum de sola habituali gratia illum loqui, & tamen disertè docere hominem posse & singula & omnia peccata mortalia vitare cum natura est per gratiam infusam, hoc est habitualem reparata. Vnde etiam qu. 106. art. 2. ad 2. *Gratiam noui testamenti* (quam infusam & naturæ inditam Spiritus Sancti Gratiam esse docet) *auxilium de se sufficiens ad non peccandum* vocat. *Etsi*, inquit, *Gratia noui Testamenti hominem adiuuet ad non peccandum; non tamen ita confirmat in bono vt homo peccare non possit. Hoc enim pertinet ad statum gloriæ. Et ideò si quis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit, maiori pœna est dignus, tamquam maioribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato*, hoc est gratiâ in iustificatione acceptâ *non vtens; nec tamen propter hoc dicitur quod lex noua iram operatur, quia quantum est de se sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Quibus in verbis qui gratiam actualem sufficientem inuenisse se iactant, ad ipsum potius S. Thomæ locum remittendi sunt quàm studiosè in tam aperta fallacia refellendi: cùm ipse titulus articuli: *Vtrum lex noua iustificet*, & sæpius repetita vox *gratiæ Spiritus sancti interius datæ*, & *legis in corde scriptæ*, quibus verbis *donum habituale iustificans* semper designat S. Thomas, non aliam hoc loco gratiam intelligi satis ostendant. Id etiam ex eo patet quod pro eodem sumit S. Thomas auxilio sibi dato non vti, & post acceptam gratiam peccare, quod posterius ad gratiam iustificantem haud dubiè pertinet. Deinde nusquam ait S. Thomas de auxilio Dei mouentis nos eo vti vel non vti, cum illud auxilium nihil aliud sit, vt infra ostendemus, quam misericordia Dei quæ bonam ipsam voluntatem, per quam ceteris rebus, & potissimùm habitibus vtimur, in nobis operatur. Habituum verò

maximè proprium est ex S. Thomâ, vt qui eos habet, iis vtatur, vel non vtatur, prout voluerit. *Vnde & habitus*, inquit 1. 2. q. 78. art. 2. *definitur quo quis vtitur cum voluerit*. Quod & alibi sæpissime docet. Denique quod ait ibid. *Gratiam noui Testamenti etsi adiuuet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmare in bono vt homo peccare non possit; hoc enim pertinet ad statum gloriæ*, manifestò demonstrat de gratia habituali id esse intelligendum. Loquitur enim de gratiâ, quæ hominem constituit in certo statu, cuiusmodi est illa quâ homo in statu gloriæ in bono confirmatur. At hæc habitualis est ex S. Thoma. Nec vero de auxilio Dei mouentis rectè dici potest illud in bono non confirmare. Nam si ita intelligas, auxilium illud non in perpetuum confirmare in bono, ridiculum est & superfluum, quia auxilium istud non est aliquid permanens; si vero intelligas auxilium istud non summouere peccatum quatenus datur, contrarium esset S. Thomæ, qui disertè alibi tradit, nimirum 2. 2. q. 24. art. 11. *si consideretur charitas ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum Deum, ex hac parte charitatem impeccabilitatem habere ex virtute Spiritus sancti, qui infaillibiliter operatur quodcumque voluerit*: quorum verborum sensum infra explicabimus.

ARTICVLVS V.

Cuiusmodi sit ea potestas mandata implendi & peccata vitandi, quam dat gratia habitualis.

EX superioribus patet, iustis omnibus mandata diuina possibilia esse longe potiori ratione quam possibilia sint peccatoribus. Ex sanctorum enim Patrum doctrinâ, nulli prorsus homini quantumuis impio & scelerato mandata diuina impossibilia sunt, quia possunt omnes homines ea seruare si velint, etiamsi vt velint præparanda sit voluntas à Domino. Ex S. enim Augustino *in potestate nostra id esse dicitur quod fit si volumus, & si nolumus non fit. Certum est vero*, vt idem inquit, *nos mandata seruare si volumus*, modo plenè & integrè velimus. Verùm non eâ tantùm ratione præcepta omnia iustis omnibus possibilia sunt, sed præterea quia per virtutem gratuitam naturæ superadditam, & in ipsa iustificatione acceptam possunt ea seruare, quatenus ea gratia in suo genere, hoc est in genere habitualis doni sufficienter adiuuat ad non peccandum *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, vt loquitur sanctus Doctor de integræ naturæ potestate ad operandum bonum naturæ proportionatum 1. 2. qu. 109. art. 2. Etsi illud operari non possit *sine auxilio Dei mouentis* vt ibidem disertè tradit. Est enim Gratia habitualis ex S. Thoma virtus superaddita naturæ, cuius eadem est vis & efficientia in statu naturæ corruptæ ad opera æternam vitam promerentia, quæ virtutis naturalis erat in statu naturæ integræ ad opera naturæ suæ proportionata. Vt hæc posse largiebatur; sic etiam illa. Vt hæc indigebat Dei mouentis auxilio; sic item illa. Non ergo alia ratione gratia habitualis dicitur auxilium de se sufficiens ad non peccandum vel ad mandata seruanda, quàm quia dat homini posse *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*; nec indiget homo vt id reipsa præstet, alia sibi indita operatiua virtute, hoc est alio habituali dono, etsi vlterius indigeat auxilio Dei mouentis, vt accuratius etiam ex S. Doctore demonstrandum est.

ARTICVLVS VI.

Non poteſt iuſtus operari bonum & vitare peccatum ſine nouo auxilio Dei mouentis.

IDEM enim D. Thomas, qui docet gratiam habitualem eſſe auxilium de ſe ſufficiens ad non peccandum, & poſſe hominem cuius natura per gratiam infuſam reparata eſt, ab omnibus peccatis mortalibus abſtinere & à ſingulis venialibus, non minus clarè docet hominem quamuis iuſtificatum non poſſe operari bonum & vitare peccatum ſine nouo auxilio gratiæ ipſum interius mouentis, hoc eſt ſine altero illo gratiæ genere quod ab habituali dono diſtinguit, cum ſæpe ait: *Gratiam dupliciter poſſe intelligi, vno modo auxilium diuinum quo nos mouet ad volendum & agendum; alio modo habituale donum nobis diuinitus inditum.*

Quærit enim S. Thomas qu. 109. art. 9. *Vtrum ille qui conſecutus eſt gratiam, per ſeipſum poſſit operari bonum & vitare peccatum abſque auxilio gratiæ.* Ita vero reſpondet: *Cum nullum agens ſecundum agat niſi in virtute primi, ſicque caro ſpiritui perpetuò rebellis, non poteſt homo licet iam gratiam conſecutus, per ſeipſum operari bonum & vitare peccatum abſque nouo auxilio gratiæ Dei ipſum mouentis, dirigentis, & protegentis, quamuis alia habitualis gratia ad hoc ei neceſſaria non ſit.* Quod magis explicans in corpore articuli;

Dicendum, inquit, *quod ſicut ſupra dictum eſt homo ad rectè agendum dupliciter auxilio Dei indiget; vno quidem modo quantùm ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta ſanetur, & etiam ſanata eleuetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ vt à Deo moueatur ad agendum.*

Quantùm igitur ad primum auxilij modum, homo in gratia exiſtens non indiget alio auxilio gratiæ quaſi aliquo alio habitu infuſo; indiget tamen auxilio gratiæ ſecundùm alium modum, vt ſcilicet à Deo moueatur ad rectè agendum: & hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod ſicut ſupra dictum eſt, nulla res creata poteſt in quemcumque actum prodire, niſi virtute motionis diuinæ: ſecundo ratione ſpeciali propter conditionem ſtatus humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam ſanetur quantum ad mentem; remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem per quam ſeruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obſcuritas in intellectu, ſecundum quam vt dicitur etiam Rom 8. quid oremus ſicut oportet neſcimus. Propter varios enim rerum euentus, & quia nos ipſos non perfectè cognoſcimus, non poſſumus ad plenum ſcire quid nobis expediat, ſecundum illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ. Et ideò neceſſe eſt nobis vt à Deo dirigamur & protegamur qui omnia nouit & omnia poteſt. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam conuenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem; & fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra, & cætera quæ in oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia.

Cum verò ſibi obieciſſet: *Per gratiam Spiritus ſanctus in nobis habitat; ſed Spiritus ſanctus cum ſit omnipotens, ſufficiens eſt vt nos inducat ad benè operandum & nos à peccato cuſtodiat. Ergo homo gratiam conſecutus poteſt vtrumque prædictorum abſque alio auxilio gratiæ:* Ita reſpondet vt apertè doceat non ſufficere iuſto, vt bonum operetur & vitet peccatum, quòd Spiritus in eo habitet per gratiam iuſtificantem, ſed præterea requiri vt nouo & ſpeciali auxilio à Spiritu ſancto moueatur ad rectè agendum. *Ad ſecundum*, inquit, *dicendum quòd operatio Spiritus ſancti quæ nos mouet & protegit, non circumſcribitur per effectum habitualis doni quod in nobis cauſat; ſed*

ARTICVLVS VII.

Indiget iustus ad perseuerandum, vt perseuerantia ei à Deo detur.

EODEM nixus fundamento quærit iterum S. Thomas art. sequenti: *Vtrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseuerandum.* Et concludit hominem etiam in gratia constitutum *indigere vt ei perseuerantia à Deo detur.* Et rursus: *Indiget*, inquit, *homo in gratia constitutus ad hoc vt vsque ad finem vitæ suæ in gratiâ perseueret, non quidem alia aliqua habituali gratia, sed speciali quodam diuino auxilio contra tentationum impulsus illum protegente sicut & præcedenti quæstione apparet*, hoc est, articulo præcedenti, in quo docuerat *hominem iustificatum non posse per seipsum operari bonum & vitare peccatum absque nouo auxilio Dei ipsum mouentis, dirigentis, & protegentis. Et ideò postquam est aliquis iustificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere prædictum perseuerantiæ donum, vt scilicet custodiatur à malo vsque ad finem vitæ. Multis enim datur gratia quibus non datur perseuerare in gratia.* Quæst. verò 114. art. 9. docet: *Perseuerantiam vitæ non cadere sub merito, quia dependet solùm ex motione diuina quæ est principium omnis meriti. Sed Deus*, inquit, *gratis perseuerantiæ donum largitur cuicumque illud largitur.* Vbi quidem agnoscit perseuerantiam orando impetrari. Verùm id non impedit quin gratis detur, quia non minus pendet ex motione diuina, vt quis perseuerantiam assiduis precibus à Deo postulet, adeoque *sic petat, quomodo & quantum res tanta petenda est.* Vnde Augustinus lib. de dono perseuerantiæ c. 14. Cum *propter perseuerandum* à Domino dictum fuisse commemorasset: *Oportet semper orare, & numquam deficere*; continuò subiunxit: *Audiunt hæc & faciunt quibus datum est; non autem faciunt siue audiant, siue non audiant quibus non est datum...... quorum alterum ad misericordiam, alterum ad iudicium pertinet.*

ARTICVLVS VIII.

Potest semper iustus, & aliquando non potest diuerso sensu. Aptissima in eam rem Augustini comparatio.

CERTA ergo & fixa sunt hæc duo S Thomæ doctrinæ capita. Primò iustificatos omnes per gratiam in iustificatione acceptam posse vitare omnia peccata mortalia, ac proinde in gratia perseuerare & tentationes vincere quibus à gratia exciderent, quantùm scilicet *ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, quia scilicet ad omnia illa præstanda non indigent vlla alia virtute sibi indita quæ sit actuum illorum principium.

Secundò etsi rectè dicatur iustus illa omnia per gratiam iustificantem posse vt supra vidimus, certum est tamen ipsum præter auxilium habituale, indigere insuper nouo & speciali auxilio Dei ipsum mouentis, *sine quo non potest per seipsum operari bonum & vitare peccatum*; adeoque nec perseuerare in gratia, nec tentationum impulsus superare, quemadmodum recentiores Thomistæ dicunt, per gratiam sufficientem actualem hominem posse, & tamen indigere gratia efficaci.

Huic doctrinæ tum illustrandæ tum confirmandæ nullum aptius exemplum est quàm quo vtitur S. Augustinus in ps. 34. vbi cum ostendisset *animam iusti* à regio vate *frameam Dei* appellari, hac ipsa comparatione egregiè demonstrat animam iusti quantumuis gratiæ donis ornatam ad rectè agendum imbecillem prorsus esse ac inualidam nisi efficaciter à Deo moueatur. *Frameam Dei*, inquit, *dixit*

animam suam. Apprehendis enim animam meam & debellas inimicos meos. Et quid est anima nostra quamuis splendida, quamuis producta, quamuis acuta, quamuis vncta, quamuis luce sapientiæ & coruscationis vibrata? Quid est ipsa anima nostra aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa. Nam qualibet optime facta framea si non habeat bellatorem iacet. Animæ iustæ ad bene agendum & mandata seruanda eadem ratio est quæ splendidi, acuti, vncti ensis ad vulnerandum. Quamobrem vt ille ensis si vulnerandi virtutem spectes rectè dicitur posse vulnerare, simillimè animā iusti benè operari & mandata seruare posse rectè dixeris, si virtutem supernaturalem spectes propriæ & natiuæ virtuti superadditam quam in iustificatione accepit, quæ ex se apta est ad illos effectus producendos. Sed quemadmodum ille ensis ad vulnerandum aptus, nec vulnerabit, nec etiam vulnerare poterit, nisi bellatoris manu stringatur; ita anima nostra quantumuis gratiæ donis instructa, *quid est, aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa*, hoc est nisi nouo & speciali auxilio ad rectè agendum à Deo moueatur?

Sed iam videndum est quodnam sit auxilium illud Dei mouentis, cuius efficaciæ, quos ad actus sit necessarium, seu quænam ea sint quæ sine illo auxilio facere non possumus?

ARTICVLVS IX.

Quid sit auxilium Dei mouentis. Numquam est sine actu vel intellectus vel voluntatis.

AVXILIVM gratiæ quod ab habituali dono distinguit S. Thomas ab ipso definitur. De verit. qu. 24. ar. 14. *Misericordia Dei per quam interius motum mentis operatur.* Vbi duo designantur; Alterum in Deo, nempe eius misericordia seu dilectio & gratuita voluntas: alterum in homine, nempe motus ille mentis quem illa misericordia interius operatur. Vt enim docet D. Thomas qu. 110. art. 1. in concl. *Cum diligere sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei semper aliquid (nempe id quod ei vult) in anima eius quem diligit efficere.* Quod repetens articulo sequenti vniuersim docet sicut iam vidimus. *Cum aliquis dicitur gratiam Dei habere, semper significari esse in eo quemdam effectum gratuitæ Dei voluntatis.* Vnde concludit. *Quantum ad illud gratiæ genus, secundum quod anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum, gratuitum illum effectum in homine non esse qualitatem, sed motum quemdam animæ. Actio enim mouentis in moto est motus.*

Quibus verbis manifestè docet non aliter Deum per gratiam illam (quam actualem Theologi appellant) ad cognoscendum vel volendum animam mouere, quàm quia per gratuitam suam dilectionem & voluntatem quæ est causa rerum, motus ipsos cognoscendi & amandi, siue quod idem est, cognitionem & amorem interius in mente operatur. Vnde vlterius sequitur neminem moueri à Deo per auxilium gratiæ ad cognoscendum & amandum, nisi qui cognoscit & amat. *Actio enim mouentis in moto motus est.* Hæc duo igitur inter se pugnant, Deum mouere ad amandum & hominem non amare, siue Deum motum amoris in homine operari & non esse in homine motum amoris.

ARTICVLVS X.

In quo consistat auxilium Dei mouentis, ex diuisione gratiæ in operantem & cooperantem maximè illustratur.

EA vero S.Thomæ doctrina maximè illustratur ex diuisione gratiæ in operantem & cooperantem quam 1.2.qu.111.art.2. ex Augustino affert de Grat.& lib.arb. cap.17. *Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incœpit, quia ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et ab Apostolo ipso traditam esse confirmat his verbis. *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere.* Hanc vero gratiæ diuisionem dum ad illud gratiæ auxilium quo nos mouet Deus refertur, ita explicat S. Thomas. *Operatio alicuius effectus non attribuitur mobili sed mouenti. In illo ergo effectu in quo mens nostra mota est & non mouens, solus autem Deus mouens, operatio Deo attribuitur, & secundùm hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens nostra & mouet & mouetur, operatio non solùm attribuitur Deo, sed etiam animæ, & secundùm hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus: primus quidem interior voluntatis; & quantùm ad istum actum voluntas se habet vt mota, Deus autem vt mouens; & præsertim cum voluntas incipit bonum velle quæ prius malum volebat. Et ideò secundùm quod Deus mouet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans. Alius autem actus est exterior, qui cum à voluntate imperetur, consequens est vt ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adiuuat, & interiùs confirmando voluntatem vt ad actum perueniat, & exteriùs facultatem operandi præbendo, respectu huiusmodi actus dicitur Gratia cooperans. Vnde post præmissa verba subdit Augustinus: Vt autem velimus operatur, cum autem volumus vt perficiamus nobis cooperatur.* Quibus addi potest quod ibidem addit Augustinus: *Tamen sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus ad bona pietatis opera nihil valemus.* Vbi tria aduertenda sunt: Primum est, diuisionem illam ne vitiosa sit, adæquatam esse oportere, hoc est nullum esse Dei mouentis auxilium quod non sit vel operans vel cooperans. At ex D.Thoma Gratia dicitur operans, cum Deus in voluntate actum interiorem bonæ voluntatis operatur, præsertim cum voluntas incipit bonum velle: cooperans verò cum ad actum exteriorem qui à voluntate imperatur hominem adiuuat, tum interiùs confirmando voluntatem vt ad actum perueniat, tum exteriùs facultatem operandi præbendo. Ergo nullum est Dei mouentis auxilium, (siue gratia actualis vt alij vulgo Theologi appellant) sine initio vel incremento bonæ voluntatis. Vnde etiam D.Aug. de Gr.& lib arb. c.15. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Gratia vero Dei semper est bona, & per hanc fit vt sit homo bonæ voluntatis qui prius fuit voluntatis malæ* (quod ad gratiam operantem pertinet.) *Per hanc etiam fit vt ipsa bona voluntas quæ iam esse cœpit augeatur, & tam magna fiat vt possit implere diuina mandata quæ voluerit cum valde perfecteque voluerit.* Quod gratiæ cooperantis est.

Alterum est quod ex priori sequitur, actum illum voluntatis quem gratia operans siue cooperans in nobis operatur, esse actum verè liberum. Non enim nisi per actus verè liberos homo simpliciter & absolute dici potest *bonum velle qui prius malum volebat*; siue, *esse bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ*, in quo sita est ex S. Thoma & S. Augustino gratia operans: vel, *habere magnam & perfectam diuina mandata implendi voluntatem per quam ea possit implere*, in quo item sita

tem quæ in iis esse cœperat, ita auctam fuisse, vt valde perfecteque velint diuina implere mandata per gratiam cooperantem adiuti fuisse dici non possint. De quibus verò dici nunquam potuit, *eos fuisse voluntatis bonæ, siue habuisse saltem initium aliquod piæ voluntatis*, nunquam etiam dici possit eos per gratiam operantem à Deo fuisse adiutos. *Et tamen*, vt inquit Augustinus, *sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus:* reipsa scilicet & effectiue.

Tertium est ita D. Thomam agnoscere interiorem actum bonæ voluntatis esse in nobis diuinæ gratiæ effectum, vt dicere non vereatur *operationem illam Deo attribui, quia quantum ad istum actum quo voluntas bonum vult, præsertim cùm incipit illud velle, mens nostra mota est & non mouens; solus autem Deus mouens.* Non quod voluntas non agat (repugnant enim hæc inter se voluntatem velle & non agere) sed quia non agit, nisi quantum à Deo agitur ex illo Apostoli, *Quotquot spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei.* Quod expendens Aug. de Gestis Pelagij cap. 3. *Procul dubio*, inquit, *plus est agi quam regi. Qui enim regitur aliquid agit, & ideò regitur vt rectè agat. Qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur. Et tamen tantùm præstat voluntatibus nostris gratia Saluatoris, vt non dubitet Apostolus dicere: Quotquot spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei.*

ARTICVLVS XI.

Auxilium Dei mouentis semper efficax illius effectus ad quem à Deo ordinatur.

HINC vero manifestè patet auxilium illud Dei hominem mouentis (præter quod nullam aliam S. Thomas gratiam agnoscit nisi habitualem, & sine quo docet iustum non posse operari bonum & vitare peccatum) in sententia Doctoris Angelici semper esse efficax & infallibile quantum ad id ad quod ordinatur à Deo. Id enim euidenter sequitur primum quidem ex illius auxilij definitione quam tradit de verit. qu. 24. art. 14. *Misericordia Dei per quam interius motum mentis operatur.* Vt enim iam diximus, fieri non potest vt Deus moueat hominem ad cognoscendum & amandum, motum ipsum mentis, hoc est cognitionem & amorem in ipso operando, quin sit in eo cognitio & amor. Ergo auxilium illud semper efficax est, siue numquam eo effectu caret ad quem à Deo ordinatur. *Nullius enim Deus frustra miseretur*, vt inquit Augustinus lib. 1. ad Simpl. qu. 2, *Neque dici potest, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur etiam volumus: ad eandem quippe misericordiam pertinet vt velimus. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Vbi satis ostendit Apostolus etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri.*

ARTICVLVS XII.

Ex dilectione Dei quæ semper in homine efficit id quod ei vult Deus, eadem diuinæ motionis efficacia demonstratur.

NEC minus apertè illud demonstratur ex Theologico illo axiomate quod S. Thomas qu. 110. art. 1. vt certissimum statuit, quodque in dubium reuocari non potest nisi ab eo qui de diuina voluntate indignissime sentit. *Cum diligere*, inquit, *sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei, semper aliquid (nempe id quod ei vult) in anima eius quem diligit efficere*

r·. Primum enim generatim explicat quid sit illud quod gratia in homine quem Deus diligit semper efficit. Deinde pro duplici gratiæ genere actuali & habituali duplicem in homine gratuitæ Dei voluntatis effectum esse asserit. Ac generatim quidem docet in quocumque gratiæ genere *quiddam esse supernaturale in homine à Deo proueniens quo homo trahitur ad participationem diuini boni. Patet enim*, inquit, *quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum, & secundùm huiusmodi boni differentiam, differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Vna quidem communis, secundùm quam diligit omnia quæ sunt, vt dicitur Sap. 11. secundum quam esse naturale rebus creatis largitur. Alia autem dilectio est specialis, secundùm quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ, ad participationem diuini boni; & secundùm hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter, quia secundùm hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturæ bonum æternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam habere significatur quiddam supernaturale in homine à Deo proueniens.* Hinc iam perspicimus ad veram Dei gratiam id solum esse referendum quod hominem trahit ad participationem diuini boni quod est ipse Deus. Vnde consequens est in iis qui penitus Deum ignorant, quandiu in illa ignorantia versantur, nullos esse veræ gratiæ motus, quia homo ad Deum non trahitur nisi per cognitionem & amorem, imo neque per cognitionem solam si sit omni amore destituta.

Est ergo semper in eo qui dicitur gratiam habere quiddam supernaturale quo trahitur ad Deum, sed diuersum pro duplici gratiæ genere, vt articulo sequenti his verbis explicat: *In eo qui dicitur gratiam Dei habere significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem quod dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adiuuatur; vno modo in quantum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas sed motus quidam animæ. Actus enim mouentis in moto est motus.* Numquam igitur gratuita Dei voluntate homo adiuuatur cùm mouetur ad aliquid cognoscendum vel volendum vel agendum, quin sit in homine non qualitas aliqua, vt præter S. Thomæ mentem aliqui sentiunt, sed motus ipse cognitionis, vel voluntatis vel actionis ad quem Deus mouet, ac proinde quin homo cognoscat vel velit vel agat.

Deinde non solùm dicit S. Thomas *Gratiam seu dilectionem* (quæ ad quodcumque genus gratiæ pertinet) *semper aliquid in anima eius quem diligit efficere*. Sed disertè docet quid sit illud quod semper efficit, *nempe*, inquit, *quod ei vult*. Ergo non solùm qualiscumque motus est in homine quem Deus per spiritum suum mouet. Sed ille ipse motus siue actus animi ad quem vult Deus illum mouere semper in ipso efficitur. Quare si Deus velit aliquem mouere ad actum charitatis, siue ad amandum Deum, infallibiliter ille amat Deum: si quem velit mouere ad orandum, infallibiliter ille orat; si quem velit mouere ad diuitiarum contemptum, infallibiliter ille diuitias contemnit: si quem velit mouere ad eleemosynam largiendam, infallibiliter ille eleemosynam largitur: *Gratia enim siue misericordia & dilectio Dei* per quam homines mouet ad rectè agendum, *semper aliquid, nempe* ID QVOD EI VVLT *in anima eius quem diligit efficit.*

ARTICVLVS XIII.

Habet illud auxilium necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis sed infallibilitatis.

VErùm non id solùm sequitur ex principiis à S. Thoma positis: sed illud ipsum disertè docet 1. 2. qu. 112. art. 3. *Potest*, inquit, *præparatio ad gratiam* habitualem *dupliciter considerari. Vno quidem modo secundùm quod est à libero arbitrio, & secundùm hoc nullam necessitatem habet ad gratiæ consecutionem, quia donum gratiæ* habitualis *excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo potest considerari secundùm quod est à Deo mouente; & tunc habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis sed infallibilitatis; quia intentio Dei deficere non potest, secundùm quod Augustinus dicit in libro de Prædestinatione Sanctorum, quod per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque liberantur. Vnde si ex intentione Dei mouentis est quod homo cuius cor mouet gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur secundùm illud Ioan. 6. Omnis qui audit à Patre & didicit venit ad me.* Si is cuius cor mouet Deus infallibiliter gratiam consequitur, cum ex intentione Dei est vt illam consequatur; proculdubio etiam consentit, nec abiicit diuinam motionem; nam si non consentiret, non vtique gratiam consequeretur. Itaque non de sola consecutione gratiæ, sed de quocumque actu pietatis similiter dicere possumus, si ex intentione Dei mouentis est, vt homo cuius cor mouet, mandatum aliquod seruet, vt ingruentem tentationem vincat, vt peccatum aliquod vitet, vt in iustitia perseueret, infallibiliter mandatum seruabit, tentationem vincet, vitabit peccatum, in iustitia perseuerabit; *quia intentio Dei deficere non potest.*

ARTICVLVS XIV.

Infallibiliter Deum diligit quem mouet Spiritus sanctus ad diligendum Deum.

ILlustris etiam in eam rem locus est 22. qu. 24. art. 11. vbi quærit: *Vtrum charitas semel habita possit amitti.* Sic enim respondet vt apertè doceat ita efficax esse Dei mouentis auxilium vt licet charitas viæ considerata ex parte subiecti quod est *vertibile secundùm arbitrij libertatem* amitti possit & reipsa interdum amittatur; quia non ita replet totam potentialitatem subiecti sui, vt semper actu feratur in Deum. Vnde quando actu in Deum non fertur, potest aliquid occurrere per quod charitas amittatur, fieri tamen non possit vt amittatur, considerata ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum Deum; hoc est quando & quamdiu Spiritus sanctus mouet animam ad diligendum Deum; quia cum infallibiliter operetur quodcumque voluerit, impossibile est vt velit mouere aliquem ad actum charitatis, & vt ipse charitatem amittat peccando. Sed sanctum ipsum egregiè prorsùs & diuinè eâ de re loquentem audiamus. *Respondeo dicendum quòd per charitatem Spiritus sanctus in nobis habitat. Tripliciter ergo possumus considerare charitatem. Vno modo ex parte Spiritus sanctus mouentis animam ad diligendum Deum: & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit. Vnde impossibile est hæc duo simul esse vera; quod Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatur inter beneficia Dei quibus certissimè li-*

berantur quicumque liberantur vt August. dicit in libro de Prædest. Sanct. Alio modo potest considerari charitas secundùm propriam rationem. Et sic charitas non potest aliquid nisi id quod pertinet ad charitatis rationem. Vnde charitatis nullo modo potest peccare, sicut nec calor potest infrigidare, sicut etiam iniustitia non potest bonum facere, vt August. dicit de serm. Dom. in monte.

Tertio modo potest considerari charitas ex parte subiecti quod est vertibile secundùm arbitrij libertatem....... Sic ergo charitas patriæ quia replet totam potentialitatem rationalis mentis, in quantum scilicet omnis actualis motus eius fertur in Deum, inamissibiliter habetur. Charitas autem viæ non sic replet potentialitatem sui subiecti, quia non semper actu fertur in Deum. Vnde quando actu in Deum non fertur, potest aliquid occurrere per quod charitas amittatur.

Cùm verò sibi obiecisset quod dicitur 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit: quia semen ipsius in eo manet & non potest peccare*, ita respondet. *Ad primum dicendum quod autoritas illa loquitur secundùm potestatem Spiritus sancti, cuius conseruatione à peccato immunes redduntur quos ipse mouet quantum ipse voluerit.*

Atque hinc duo colligas. 1. Quò mens iusti vrgente peccati occasione actu feratur in Deum, satis non esse vt Spiritus sanctus in ipsa per charitatem habitet, sed necessarium esse vt Spiritus sanctus actu moueat animam ad diligendum Deum, quod non semper facit, sed tunc solum cum ipse voluerit, *cuius conseruatione à peccato immunes redduntur quos ipse mouet quantum ipse voluerit.*

Alterum est beneficia Dei non ex scientia media habere quod efficacia sint, siue quod *iis certissimè liberentur quicumque liberantur*, vt Molina nuper commentus est, *sed ex virtute Spiritus sancti qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit*, ita vt charitas ex hac parte impeccabilitatem habeat; quia impossibile est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus sanctus velit mouere aliquem ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando.

ARTICVLVS XV.

Prima diuersitas cur ampliorem alter altero gratiam consequatur ex Deo variè mouente.

Adeò verò auxilium illud Dei mouentis semper efficax esse agnoscit S. Thomas, vt non aliunde repetendum censeat. Tum quod ex duobus qui gratiam iustificantem consequuntur, vnus ampliorem gratiam quam alter consequatur, tum quod ex duobus qui ad habitualem gratiam se præparant, alter ita perfectè ad eam se præparet vt illam statim consequatur; alter vero imperfectiùs quàm vt statim iustificetur.

Quod ad primum enim spectat id euidenter docet qu. 112. art. 4. vbi quærit. *Vtrum gratia maior sit in vno quàm in alio. Ex parte*, inquit, *subiecti gratia potest suscipere magis vel minus; prout scilicet vnus perfectius illustratur à lumine gratiæ quàm alius. Cuius diuersitatis ratio quidem est aliqua ex parte præparantis se ad gratiam. Qui enim magis se ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit. Sed ex hac parte non potest accipi prima ratio huius diuersitatis, quia præparatio ad gratiam non est hominis, nisi in quantùm liberum arbitrium eius præparatur à Deo. Vnde prima causa huius diuersitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diuersimode suæ gratiæ dona dispensat ad hoc quod ex diuersis gradibus pulchritudo & perfectio Ecclesiæ consurgat, sicut etiam diuersos gradus rerum instituit, vt esset vniuersum perfectum.*

Fatetur

Fatetur ergo S. Thomas alterum altero pleniorem gratiam accipere, quia se magis ad gratiam præparat. Negat tamen ex hac parte primam huius diuersitatis rationem esse repetendam. Vnde ergo? Ex parte ipsius Dei qui diuersimode gratiæ suæ dona dispensat. Non quod non det ampliorem gratiam magis se ad gratiam præparanti. Sed quia ipsa præparatio non solùm vt sit, sed etiam vt maior vel minor sit, à diuina Spiritus sancti cor nostrum variè prout voluerit mouentis operatione pendet. Vnde fit vt cui vult Deus ampliorem gratiam dare, maiorem in libero eius arbitrio præparationem ipse faciat, cui maior illa gratia tribuatur.

Idem docet de charitate habituali, quæ vel ipsa est gratia sanctificans, vel secundum S. Thomam perpetua gratiæ sanctificantis comes, 2. 2. qu. 24. art. 3. vbi quærit, *Vtrum charitas infundatur secundum capacitatem naturalium. Quantitas*, inquit, *charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis; sed solùm ex voluntate Spiritus sancti distribuentis sua dona prout vult.* Quo pacto verò? Nonne charitas habitualis eò maior infunditur, quò quis magis ad eam se præparat? Ita est: sed hæc ipsa maior vel minor præparatio pendet à Spiritu sancto mouente humanam mentem vel plùs vel minùs, vt ipsi placuerit. Cùm enim sibi obiecisset illud Matth. 25. *Quod dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Ad primum*, inquit, *dicendum, quòd illa virtus secundum quam sua dona Deus dat vnicuique, est dispositio, vel præparatio præcedens, siue conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem vel conatum præuenit Spiritus sanctus mouens mentem hominis vel plùs vel minùs secundum suam voluntatem.*

Quid contra hanc sanctissimam, Augustinianam, Apostolicamque doctrinam afferre possunt ij, qui conatum liberi arbitrij se ad gratiam præparantis vel gemendo, vel orando, vel se ad Deum supplici pietate conuertendo, non omnipotenti Spiritus illius virtuti, qui vbi vult, quando vult, & quantùm vult spirat: sed sufficienti suæ gratiæ adscribunt, quæ nusquam non præsto sit, & cuius effectus non modò maior vel minor, sed vel aliquis, vel nullus sit pro nutu voluntatis humanæ?

ARTICVLVS XVI.

Quod ad gratiam alter perfectè se præparet, alter minus perfectè, ex vario Dei mouentis auxilio repetendum.

NEQVE minus diuinæ operationis efficaciam probat, quod iam diximus à S. Thoma doceri ab eiusdem diuini auxilij varietate esse repetendum; quod alter ita perfectè ad gratiam habitualem se præparet vt illam statim consequatur; alter vero imperfectiùs quam vt statim à peccato resurgat. Eximia sunt quæ in eam rem affert qu. 112. art. 2. vbi quærit: *Vtrum requiratur aliqua præparatio & dispositio ad gratiam ex parte hominis.* Primùm enim egregiè prorsus ostendit *nullam in homine esse posse ad gratiam præparationem quam Deus ipse non faciat. Gratia*, inquit, *dicitur dupliciter, quandoque quidem ipsum habituale donum Dei; quandoque autem auxilium Dei mouentis animam ad bonum. Primo igitur modo accipiendo gratiam præexigitur ad gratiam aliqua gratiæ præparatio, quia nulla forma potest esse nisi in materia disposita. Sed si loquamur de gratia secundùm quod significat auxilium Dei mouentis ad bonum; sic nulla præparatio requiritur ex parte hominis quasi præueniens auxilium diuinum; sed potius quæcumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum. Et secundùm hoc ipse bonus motus liberi arbitrij quo*

quis preparatur ad donum gratiæ suscipiendum est actus liberi arbitrij moti à Deo. Et quantùm ad hoc, dicitur homo se preparare; secundùm illud Prou. 16. Hominis est preparare animum. Et est principaliter à Deo mouente liberum arbitrium. Et secundùm hoc dicitur à Deo voluntas hominis preparari & à Domino gressus hominis dirigi. Quæ quidem scripturæ loca apud S. Augustinum, cæterosque Patres, ipsumque S. Thomam efficax gratiæ auxilium semper significant. Voluntatem enim præparari, idem illis est, ac *ipsum velle in nobis Deum operari*, vt ait Apostolus, seu *per sancti Spiritus infusionem & operationem in nobis fieri vt velimus*, vti loquitur altera Synodus Arausicana can. 4. Si vero *à Domino gressus hominis diriguntur* profectò *viam eius volet*, vt Dauid ipse testatur. *Sin*, vt inquit Augustinus lib. 2. op. vlt. in Iul. cap. 234. *non ab illo diriguntur, homo viam Dei non volet, etsi iubeat lex vt velit.*

Itaque iam perspicimus *quæcumque in homine esse potest præparatio ad gratiam, esse ex auxilio Dei mouentis ad bonum*; siue vt in Conclusione loquitur S. Thomas, *ad illud mouentis Dei auxilium sequi.* Sed prætereà docet in responsione ad secundum, præparationem illam esse perfectam vel imperfectam, prout est à Deo vel statim mouente ad perfectum bonum, vel mouente tantùm ad aliquod bonum non tamen perfectum, quod diuini auxilij efficacitatem maximè commendat, & vel cæcis perspicuam facit.

Cum homo, inquit, *ad gratiam se preparare non possit nisi Deo eum præueniente & mouente ad bonum; non refert vtrùm subito & paulatim aliquis ad perfectam præparationem perueniat. Dicitur enim Eccl. 11. Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem. Contingit autem quandoque quod Deus mouet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum; & talis præparatio præcedit gratiam; sed quandoque statim perfectè mouet ipsum ad bonum, & subito gratiam homo accipit secundum illud Ioan. 6. Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me, & ita contigit Paulo; quia subito cum esset in progressu peccati, perfectè motum est cor eius à Deo, audiendo, & addiscendo, & veniendo. Et ideò subito est gratiam consecutus.*

ARTICVLVS XVII.

Quanam ratione auxilio Dei aliquando resistatur, etsi semper efficax sit ex S. Thoma.

NVLLI ergo dubium est, quin ex S. Thomæ doctrinâ auxilium Dei mouentis, sine quo iustus bonum operari non potest & vitare peccatum, ita efficax sit, vt non modo semper illum effectum habeat ad quem à Deo ordinatur, sed & tantùm habeat, hoc est magis vel minus perfectum, prout ille vult, de quo ait August. de pecc. meritis & rem. l. 2. cap. 5. *Cur illum adiuuet, illum non adiuuet, illum tantum, illum autem non tantùm, illum isto, istum illo modo, penes ipsum est & æquitatis tam secreta ratio & excellentia potestatis.*

Atque hinc etiam patet, quo sensu omne auxilium Dei mouentis (præter quod nullum aliud gratiæ donum agnoscit S. Thomas nisi habituale) semper efficax sit: & tamen hâc doctrinâ illæsâ & minime conuulsâ, & verè & catholicè dici possit, & debeat, in statu naturæ lapsæ gratiæ interiori aliquando resisti. Dei enim mouentis auxilium quod vnum naturâ est, duplex ratione, statui potest. Alterum quo bona & perfecta voluntas à Deo inspiratur, & quo homo bonum opus vult ac teipsâ implet, & Dei mandatum magnâ & plenâ voluntate obseruat. Tum verò etsi dissentire potest homo si velit, numquam tamen dissentit;

absit enim vt aliud velit, quàm quod eum velle vult qui tantam tunc ei voluntatem misericorditer donat, *quanta sufficit ad implenda mandata*, vt ait Augustinus de Gra. & lib. arb. cap. 15. Tale est perseuerantiæ donum, per quod omnes quibus datur, infallibiliter perseuerant: *tametsi dissentire possint si velint, quod Tridentina sancit Synodus: quamuis vt non dissentire velint, eodem illo perseuerantiæ dono perficitur:* vt ait Petauius Theol. Dogm. Tom. 1. lib. 9. p. 602.

Alterum Dei mouentis auxilium est, quo bona, sed nondum plena & perfecta voluntas à Deo datur, & quo homo certi boni operis faciendi, & certi peccati vitandi voluntatem habet, sed imperfectiorem. Huic auxilio homo resistit cùm bonum opus reipsâ non implet, in quantum renitente concupiscentiâ quæ maiori delectatione voluntatem à bono opere retrahit, & ad peccandum allicit, gratiæ motibus non consentit. Tunc igitur auxilium illud & efficax est quod ad illum effectum attinet ad quem ex Dei intentione ordinatur: quia tum, vt inquit S. Thomas, non aliud vult Deus, quàm *mouere hominem illum ad aliquod bonum, non tamen perfectum.* Et nihilominus illi resistitur quod ad illum effectum spectat, quem suâ vi & naturâ respicit, opus scilicet bonum reipsâ implendum. Duplex enim in illo auxilio distinguendus effectus est. Alter, ad quem ex intentione Dei; alter, ad quem ex naturâ suâ refertur. Hoc effectu caret sæpe gratia, illo non item. Rem totam exemplum illustrabit. Cùm peccatorem Deus ad pœnitentiam & conuersionem excitat, numquam est illa excitatio, si sit (vt supponimus) ex verâ Dei gratia, sine aliquo initio piæ voluntatis, quæ pia voluntas eò ex naturâ suâ tendit, vt eum à mortifera peccati delectatione retrahat. Neque tamen semper tanta est vt effectum illum habeat resistente sibi altera voluntate, quâ peccator prauis suis cupiditatibus adstrictus est. Hanc carnis & spiritus pugnam diu perpessus Augustinus diuinè in confessionibus expressit lib. 8. c. 5. *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat & constrinxerat me. Voluntas autem noua quæ mihi esse cœperat vt te gratis colerem, fruique te vellem, Deus sola certa iucunditas, nondum erat idonea superare priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua; illa carnalis, illa spiritualis confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam.* Et paulo infra. *Ego autem adhuc obligatus militare tibi recusabam.* Efficax ergo tum erat Dei Augustinum mouentis auxilium; & tamen illi Augustinus resistebat; Efficax erat quia omnem habebat effectum ad quem à Deo ordinabatur, inspirationem nempe illius nouæ & spiritualis voluntatis quæ in Augustino esse cœperat, vt Deum gratis coleret. Et tamen illi Augustinus resistebat; quia noua illa voluntas nondum erat idonea superare priorem vetustate roboratam. Adeoque non habebat effectum quem ex natura sua respiciebat, plenam scilicet conuersionem, quam in eius corde operari nondum ille proposuerat qui operatur omnia secundùm propositum voluntatis suæ. Ita omnes vulgo S. Thomæ discipuli diuini auxilij efficaciam intelligunt. Fatentur enim etiam illud *auxilium* quod *sufficiens* appellant, *efficax esse ad id ad quod mittit illud Deus; non enim redit ad eum vacuum, sed non semper esse efficax ad peccatoris conuersionem.* Idque probant ex illo Isaiæ 55. *Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo. Non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Quibus verbis*, inquiunt, *significatur vocationem internam quâ Deus alloquitur animam, vacuam non esse & sine fructu, sed semper in homine habere aliquem effectum, illum videlicet quem Deus efficaciter vult vt habeat.*

Neque vero illam gratiæ & concupiscentiæ pugnam, & eiusmodi pugnam in

qua gratiæ suauitas noxiam peccati delectationem non superet, sed potius superetur, in peccatoribus solùm, non etiam in justis reperiri credideris. Quam multi enim multos sentiunt eiusmodi motus & imperfectas voluntates ad certa bona opera facienda, & ad certa peccata fugienda quibus ipsi non obsequuntur resistente concupiscentia, quæ maiori delectatione voluntatem ad peccatum & socordiam allicit.

Hoc & S. Thomas numquam diffiteatur, & S. Augustinus apertè docet. Nonnullis enim locis justos aliquando nullam habere dicit delectationem, nullo Dei auxilio adjuuari: sed aliis etiam locis ostendit esse nonnumquam in justis aliquam delectationem, aliquod Dei auxilium; minus tamen & inualidius quam vt vitando peccato, vel bono operi peragendo sufficiat; aliis vero vtrumque complectitur & modo minorem, modo nullam justos habere delectationem asserit. *Ideò*, inquit lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 17. *quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur.* Et paulo superius, cum generatim omnium peccatorum fontem aperiret: *Nolunt*, inquit, *homines facere quod justum est, siue quia latet an bonum sit, siue quia non delectat.* Ecce quosdam dicit non delectari. At idem quosdam nonnumquam delectari quidem, sed minus delectari, minusque adjuuari quam ad peccatum vitandum sufficiat. *Scio*, inquit ibidem, *ad correptionem meam pertinere quod minus abs te adjuuor vt perfectè dirigantur gressus mei.* Et cap. 19. *Idcirco etiam Sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardius sanat, vt eos minus quàm implendæ omni ex parte justitiæ sufficit, delectet bonum.*

Sed numquam istud clarius tradit quam cum vtrumque complectitur, vt lib. 6. Op. vlr. cont. Iul. c. 41. *Nec huius*, inquit, *concupiscentiæ reatus, nisi in renascentibus soluitur, vt eo post absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum, spiritu aduersus eam vel non concupiscente vel non fortius concupiscente consentit.*

Vnus ille S. Augustini locus hæc duo planissimè demonstrat. Primum aliquando Spiritui sancto interiùs mouenti verè resisti, cum scilicet non fortiùs concupiscit, cum validiorem concupiscentiam offendit. *Quod enim*, vt ait Augustinus in Epist. ad Gal. *amplius delectat, secundùm id operemur necesse est.* Alterum non in omnibus peccatis venialibus & mortalibus adesse iusto gratiam actualem, id est pium voluntatis motum quo retrahatur à peccato. Disertè enim Augustinus affirmat non in omnibus peccatis spiritum concupiscere, hoc est pia desideria, pios motus non excitare.

Verùm si nulla alia autoritas suppeteret; nullum tamen arbitror dummodò se ipse audiat, & quid loquatur intelligat, affirmare posse in omnibus peccatis gratiam actualem adesse. Quis enim huic propositioni velit subscribere; numquam se vel incogitantiâ, vel errore, vel ignorantiâ, vel subitis, & occultis cupiditatis illecebris deliquisse, quin simul in animo adesset diuinitùs immissa peccati cognitio, & illius vitandi desiderium. Hoc si lingua proferat, reclamabit conscientia; nisi fortè ad illam recurrendum erit ineptiam, quam nuper quidam excogitarunt, vt cogitationes quasdam esse dicerent de quibus non cogitetur, & (quo nihil absurdius fingi potest) quemque reum esse quod istis cogitationibus quas non aduertit, non consenserit. Horum insulsitatem meritò explodit Cardinalis Bellarminus de Grat. & lib. arb. l. 2. cap. 6. vbi ait fieri non posse vt bona cogitatio bonumque propositum diuinitus nobis immissum non sentiatur à nobis cum non solum sit in nobis sed etiam à nobis.

ARTI-

ARTICVLVS XVIII.

Auxilium Dei mouentis ad omne prorsus bonum necessarium est ; nullaque sine illo ad gratiam quantumuis imperfecta præparatio.

POrro videndum est quænam sint ea quæ sine auxilio illo facere non possumus. Verùm ex dictis patet ad omnia omnino verè bona opera siue peccatorum, siue iustificatorum, siue vitam æternam mereantur siue secus, auxilium illud necessarium esse. Iam enim vidimus S. Thomam aperte asserentem de ver. qu. 24. art. 14. *Quod si gratiam Dei velimus dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei per quam interius motum mentis operatur & exteriora ordinat ad hominis salutem*, sic non modo bonum vitæ æternæ meritorium, sed *nec vllum* prorsus *bonum homo potest facere sine gratia Dei.*

Deinde nulla esse potest in homine ad gratiam præparatio etiam imperfecta nisi per illud Dei mouentis auxilium 1. 2. qu. 112. a. 2. Vnde manifestum est cognitionem infirmitatis suæ, desiderium sanitatis, inuocationem medici, & reliqua similia quæ generali orationis nomine comprehenduntur, eum ad iustificationem præparent, non posse in nobis esse nisi per auxilium Dei mouentis & quidem efficax. *Ad hoc enim vt Deus gratiam infundat animæ*, inquit S. Doctor ibid. ad 3. *nulla præparatio exigitur quam ipse non faciat.* Exigit vero Deus ab homine iustificando, vt infirmitatem suam agnoscat, & medicum inuocet Ergo hanc in eo præparationem ipse facit.

ARTICVLVS XIX.

Sine motione Dei non potest homo aliquid velle. Illa vero duplex. Altera vniuersalis ; altera specialis per gratiam.

PRæterea vt probet S Thomas hominem indigere, tum ad verum cognoscendum tum ad faciendum bonum auxilio Dei mouentis, hac ratione vtitur quæ quodcunque bonum & quemcumque actum comprehendat 1. 2. q. 109. a. 1. *Quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere nisi moueatur à Deo.* Et art. 9. *Indiget iustus nouo auxilio gratiæ, vt scilicet à Deo moueatur ad recte agendum. Et hoc propter duo: primo quidem ratione generali propter hoc quod sicut dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire nisi virtute motionis diuinæ.*

Obiter tamen aduertendum est discrimen quod S. Thomas statuit inter modum, quo Deus mouet homines cum malè agunt, & eum quo illos mouet ad rectè agendum per auxilium gratiæ. Cum enim 1. 2. qu. 9 a. 6. sibi objecisset : *Deus non est causa nisi bonorum ; si ergo à solo Deo voluntas moueretur, numquam moueretur ad malum* ; ita respondet. *Ad 3. dicendum, quod Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis quod est bonum. Et sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle : sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud quod est verè bonum, vel apparens bonum. Sed tamen interdum mouet Deus specialiter aliquos ad aliquid determinatè volendum quod est bonum, sicut in his quos mouet per gratiam vt infra dicetur.*

Egregia prorsus distinctio, neque vulgo satis perpensa, ex qua duo maximi momenti consequuntur. Primum est, omnes quidem homines à Deo moueri tanquam ab vniuersali motore ad vniuersale obiectum voluntatis quod est bonum, hoc est ad

bonum generatim sumptum; sed non omnes homines à Deo moueri per gratiam. Expresse enim affirmat non omnes & semper, sed *specialiter*, & *interdum*, & *aliquos* tantùm à Deo moueri per gratiam: quod prorsus destruit nouam & Sancto Thomæ inauditam de gratia sufficienti omnibus communi sententiam.

Alterum est fieri quidem posse vt peccent homines etiam cum à Deo mouentur, sed tùm solùm cum mouentur motione tantùm vniuersali ad vniuersale objectum voluntatis quod est bonum: non verò cum mouentur per gratiam. Cum enim soluendum suscepisset quod sibi objecerat, *si homo à Deo moueretur numquam peccaturum, quia non est Deus causa nisi bonorum*, nihil causæ fuit cur distingueret duplicem motionem Dei, alteram vniuersalem, alteram specialem per gratiam, nisi vt indicaret fieri quidem posse vt peccent homines qui à Deo mouentur cum mouentur vniuersali tantùm motione, non peccare autem eos quatenus mouentur per gratiam, quia *tum mouentur à Deo ad aliquid determinatè volendum quod est verè bonum. Intentio vero Dei deficere non potest*, vt semper docet S. Thomas; neque aliter de Deo sentire fas est, si modo meminerimus, *non ob aliud* vt inquit Aug. in Ench. c. 96. *eum veraciter omnipotentem vocari nisi quia quicquid vult potest, nec voluntate cuiuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Quamuis enim is qui infirmam tantùm à Deo voluntatem accepit, ob concupiscentiæ validioris renisum peccare possit, vt supra vidimus; tamen si peccet, alia voluntate peccabit, cui Deus non aliter cooperatur nisi vt vniuersalis motor, non eâ, licet imperfectâ quam inserit gratia quæ semper id efficit ad quod Dei voluntate refertur.

ARTICVLVS XX.

De auxilio Dei mouentis intelligendum quod ait Christus: sine me nihil potestis facere.

Denique Sanctus Thomas expresè tradit dictum illud Christi: *sine me nihil potestis facere*, de auxilio Dei mouentis intelligi debere. Quæstione enim 109. art. 6. vbi quærit: *Vtrum homo possit se ipsum ad gratiam* habitualem *præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ*, disertè respondet: *Non posse hominem per seipsum præparari ad diuinæ gratiæ lumen suscipiendum, sed gratuito Dei interiùs mouentis bonumque propositum inspirantis auxilio indigere.* Et in responsione ad primum non minus apertè docet *præcipi quidem homini vt se ad Deum conuertat, quia conuersio hominis ad Deum fit per liberum arbitrium; sed liberum arbitrium ad Deum conuerti non posse, nisi Deo ipsum ad se conuertente, secundum illud Hierem. 31. Conuerte me & conuertar.*

Cum verò sibi objecisset: *Homo se ad gratiam præparat faciendo quod in se est, quia si homo facit quod in se est, Deus ei non denegat gratiam. Dicitur enim Matth. 7. quod Deus dat spiritum bonum petentibus se. Sed illud in nobis esse dicitur quod est in nostra potestate; ergo videtur quod in nostra potestate sit constitutum vt nos ad gratiam præparemus:* ad hoc ita respondet. *Ad 2. dicendum, quod nihil potest homo facere nisi à Deo moueatur secundùm illud Ioan. 15. sine me nil potestis facere. Et ideò cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundùm quod est motus à Deo.* Vbi vides S. Thomam concedere quidem Deum dare spiritum bonum petentibus se; negare tamen propterea in nostra potestate constitutum esse vt nos ad gratiam præparemus; quia illud ipsum, quod est *spiritum bonum à Deo petere* non est in potestate nostra ni-

si per gratuitum Dei mouentis auxilium illa petendi voluntas nobis inspiretur, eo quod *nihil homo facere possit nisi à Deo moueatur secundum illud Ioan.* 15. *sine me nihil potestis facere.*

ARTICVLVS XXI.

Sine auxilio Dei mouentis non modò homo non agit, sed ne quidem agere potest.

ATque hinc euidenter liquet ex S. Thoma, vti etiam ex S. Augustino, efficax Dei mouentis auxilium, siue gratiam bonæ voluntatis effectricem, ita necessariam esse ad piè agendum, vt sine illa non modò homo non agat, sed nequidem agere possit. Sic enim illi post Christum vbique loquuntur, neque solùm aiunt animam gratiæ donis instructam piè numquam agere, sed etiam *agere non posse*, nisi Deus illam teneat, moueat, & velut frameà vtatur ad debellandos ipsius animæ hostes, tentationes scilicet & concupiscentias, quibus ad peccandum sollicitatur: *Quid est*, inquit Augustinus in Psalm. 34. *anima nostra, aut* QVID POTEST, *nisi Deus eam teneat & pugnet de illâ?* NIHIL POTEST *homo facere*, inquit S.Th. *nisi à Deo moueatur, secundùm illud Ioan.* 15. *Sine me nihil potestis facere.*

Neque aliter loqui potuerunt, nisi à communi omnium hominum loquendi more vellent discedere. Nemo enim negauerit qui communes & in omnium animis impressas rerum notiones consulere velit, si aliquod auxilium ad quidpiam efficiendum homini necessarium sit, rectè dici, hominem qui eo auxilio careat, illud efficere non posse. Hæc est enim ipsa necessarij definitio, sæpius à S. Thoma tradita: vt *id necessarium dicatur*, SINE QVO ALIQVID ESSE NON POTEST, *sicut cibus est necessarius ad conseruationem humanæ vitæ: vel per quod meliùs peruenitur ad finem sicut, equus est necessarius ad iter*, 3. p. qu. 1. art. 2.

Fatentur autem omnes auxilium Dei mouentis, quod semper efficax esse ostendimus, non esse tantùm necessarium ad omne opus pium, sicut equus est necessarius ad iter, vt nempe facilius fiat (hoc enim *facilius* iampridem in Pelagianis damnauit Ecclesia) sed vt simpliciter & absolutè fiat. Si ergo loco nominis *necessarium*, ipsa rei per nomen significatæ definitio adhibeatur, vt faciendum monet Aristoteles 6. Topic. & alibi ad cauillationes detegendas, manifestum erit idem prorsus esse; Auxilium Dei mouentis & quidem efficax ad omnem actum pium etiam iusto necessarium esse, vt fatentur omnes S. Thomæ discipuli. Et; Nihil posse iustum, quod ad piè agendum attinet sine efficaci Dei mouentis auxilio: etsi per illud *non posse*, non excludatur vera & interior ad agendum potentia; sed illud solùm *posse* molinianum, quod complectitur omnia ad agendum necessaria.

ARTICVLVS XXII.

Cur iustis interdum gratia efficax non detur in ipsis causa est, non in Deo.

CVm ex S. Thoma liquidò demonstrauerimus, ad omnem pietatis actum, & ad quamcumque præparationem etiam imperfectam ad gratiam, necessarium esse auxilium illud, quo Deus ita cor mouet, vt in eo infallibiliter operetur quodcumque voluerit; manifestum est, iustum qui tentatione vincitur, non habuisse omnem gratiam ad superandam tentationem necessariam, alioquin illa non vinceretur. Quod etiam ex eo patet, quòd gratia ad tentationem superandam necessaria ea sit

quam iusti à Deo quotidie postulant cùm dicunt: *Et ne nos inducas in tentationem*, vt docet S. Thomas 1. 2. qu. 109. art. 9. *Necesse est*, inquit, *nobis vt à Deo dirigamur & protegamur qui omnia nouit, & omnia potest. Et propter hoc & renatis in filios Dei per gratiam conuenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem. Qui autem*, inquit Augustinus lib. 1. Oper. Vlt. in Iul. c. 93. *exauditus fuerit in eo quod dicere iussi sumus: Ne nos inferas in tentationem, proculdubiò nullâ decipietur inscitiâ, nulla cupiditate vincetur.* Verum quia uiros alioquin bonos, sed diuinæ gratiæ altitudinem religiosa animi demissione venerati haud assuetos multa hîc mouere solent; illorum scrupulis quomodo occurrendum sit ex S. Augustini & S. Thomæ doctrina paucis aperiam.

QVÆSTIO I. Si ergo quæras 1. Vtrum Deo imputari debeat quòd iustus gratiâ efficaci destitutus in tentatione cecidit?

Respondendum: Absit. *Homines enim peccant* (vt inquit D. Thomas lib. 3. cont. Gent. c. 162.) *per hoc quòd deuiant à Deo qui est vltimus finis. Cùm autem omne agens agat ad proprium finem & sibi conuenientem, impossibile est quòd Deo agente aliqui auertantur ab vltimo fine qui Deus est. Impossibile igitur est quòd Deus aliquos peccare faciat.* Et 1. 2. qu. 79. art. 1. *Non potest Deus directè esse causa peccati, quia non potest sibi vel aliis esse causa discedendi ab ordine qui est in ipsum: similiter etiam neque indirectè. Contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccatum: quod si præberet, non peccarent. Sed hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientiæ & iustitiæ cum ipse sit sapientia & iustitia. Vnde non imputatur ei quòd alius peccet, sicut causa peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersionis nauis, ex hoc quod non gubernat nauem, nisi quando subtrahit gubernationem* POTENS ET DEBENS *gubernare. Et sic patet quòd Deus nullomodò est causa peccati.*

QVÆSTIO II. Si quæras 2. cur aliquando iusto gratia efficax ad superandam tentationem necessaria à Deo non datur.

Respondeo, huiusce rei causam plerumque ex orandi negligentia repetendam. Victoria enim aduersus tentationes orantibus sicut oportet à Deo promissa meritò illi non datur, qui eam precibus suis à Deo impetrare non curat, siue ob socordiam, siue ob inanem in seipso confidentiam, vti contigit B. Petro. *Per solum enim liberum arbitrium* (inquit Augustinus serm. 124. de temp.) *non addito etiam Dei adiutorio promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratiâ Dei, nisi quod fuit Petrus cùm negauit Christum?* Omnino fatentibus etiam aduersariis culpa venialis, qualis fuit præsumptio S. Petri, sufficit vt Deus gratiam suam efficacem etiam ad peccatum mortale vitandum necessariam iusto interdum pro iudiciorum suorum inscrutabili profunditate deneget, vti S. Petro denegauit. Quare cum nemo hîc absque peccato, vt à Conciliis definitum est, neque tanta vlli Sanctorum *nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia*, inquit Concilium Tridentinum, gratia conferatur, vt non quotidie necesse habeat peccatorum veniam à Deo postulare, manifestum est neminem esse qui non humiliter agnoscere debeat pro merito peccatorum suorum se posse à Deo derelinqui, adeoque ne id fiat, cum regio vate identidem exclamare: *Adiutor meus esto, ne derelinquas me.* Omnibus enim veraciter humilibus habenda semper est præ oculis egregia Richardi Victorini hac de re sententia: De statu inter. hom. p. 1. cap. 22. *Gratia quam homo semel accepit ante peccatum iustè subtrahi non potuit. Quam etsi præter meritum acceperat, sine culpa tamen amittere non debebat. Nunc autem* OMNI HORA POTEST IVSTE SVBTRAHI, QVIA NVMQVAM POTEST HOMO SINE CVLPA INVENIRI.

Quod si pressiùs quæras 3. cur gratia efficax ad orandum necessaria iusto aliquando non detur. *Spiritus enim est* (vt inquit S. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 5.) *qui in hoc adiuuat infirmitatem nostram, quod inspirando sancta desideria rectè postulare nos facit.* QVÆ TIO 3

Respondeo. Si de primâ orandi negligentiâ sermo sit, non potest dici gratiam efficacem ad orandum necessariam ideò iusto qui orare neglexit defuisse, quod orare neglexerit. Plurimi certè ex D. Thomæ discipulis ut reprobationem, ita & permissionem primi peccati, siue negationem gratiæ efficacis necessariæ ad primum peccatum mortale vitandum ex nulla hominis culpâ, sed ex sola Dei voluntate repetunt. Cui sententiæ adhæret vir doctissimus ex Societate Iesu Tiphanius in lib. De Ordine cap. 52. cui titulus est. *Reprobationem non omnino ex præuisis demeritis esse; sed ex Dei voluntate.* Primum enim, *vt Prædestinationem, sic reprobationem duplicem esse* ait. *Vnam internam & æternam ex parte Dei reprobantis: Alteram externam, temporalem & ex parte effectuum in ipsis reprobis. Hæc vero*, inquit, *est carentia gratiæ efficacis & necessariæ ad euitandum peccatum* mortale, *cum pœna æterna pro eo infligenda.* Deinde vero *duplicem distingui* ait, *Theologis Reprobationem internam: Vnam negatiuam: Alteram Positiuam. Illa est permissio peccati, seu negatio gratiæ efficacis (& necessariæ ad euitandum peccatum*, vt ante dixerat) *siue ex antecedenti aliquo reprobi peccato*, SIVE EX NVLLO. *Hæc vero est ipsa Dei ordinatio ac voluntas pœnæ infligendæ, siue æternæ, siue temporalis, pro peccato siue originali, siue actuali reprobi. Prior* (quæ est negatio gratiæ efficacis) *negatiua dicitur, non quod sit in Deo mera negatio actus: Est enim positiua permissio peccati, seu* VOLITIO NON DANDI PRÆDICTAM GRATIAM EFFICACEM*: sed quod sit negatio obiecti, id est ipsius gratiæ efficacis.* Et in fine capitis. *Quum*, inquit, *reprobationem voluntati diuinæ adscribit S. Thomas, non propterea vult Deum vllum reprobare reprobatione positiua, sine suo aliquo peccato vel originali vel actuali: sed solum vult reprobationem negatiuam* (quam supra dixit esse positiuam ex parte actus diuinæ voluntatis) *id est negationem gratiæ efficacis quâ peccatum vitaret, esse ex simplici Dei voluntate.* Idem docet Estius in 1. sent. Dist. 41. §. 18. post Bartholomæum Medinam. *Quod Deus*, inquit, *permittat hominem vel Angelum cadere in peccatum quo Deum deserit, videlicet non præbendo auxilium efficax ne cadat, hoc non habet causam in ipsis.* Mirum profectò est hanc doctrinam, quæ negationem gratiæ efficacis ex sola Dei voluntate repetit, in Catholicorum scholis, & apud ipsos Iesuitas innoxie doceri: Augustinianam vero hac de re sententiam longe mitiorem per summam calumniam impietatis & hæreseos accusari. Generatim enim docet S. Augustinus, quòd homines gratiâ non adjuuentur, in ipsis causam esse, non in Deo. Sic enim ait lib. 2. de Pecc. mer. & rem. c. 17. *Ignorantia & infirmitas vitia sunt quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est quæ hominum adiuuat voluntates: quâ vt non adiuuentur, in ipsis causa est, non in Deo, siue damnandi prædestinati sint propter iniquitatem superbiæ: siue contra ipsam suam superbiam iudicandi & erudiendi, si filij sint misericordiæ.*

Si quæras 4. quidnam sit illa superbia, quæ in causa est cur homines à Deo non adjuuentur. QVÆ TIO 4

Respondeo, non esse necessariò peccatum superbiæ; quia de illo ipso peccato superbiæ quæri posset cur Deus ad illud vitandum gratiam efficacem non dederit.

quod alicui gratiæ sufficienti consentire neglexerit. Consentire enim gratiæ sufficienti, quæcumque tandem illa sit, actus est voluntatis bonus & pius. Ad illum igitur consensum necessaria est gratia efficax, cùm in sententiâ S. Thomæ & eius scholæ ad omnem actum pium necessaria illa sit. Quæro ergo de illâ gratiâ efficaci quæ necessaria est ad assentiendum gratiæ sufficienti, cur Deus illam iusto non dederit. Vbi manifestum est, non minùs ridiculum fore qui respondeat, ideò iusto gratiam illam efficacem ad assensum illum necessariam Deum non dedisse, quia iustus gratiæ sufficienti non assensit, quàm qui tempore eclypsis interrogatus cur sol terram non illuminet, huiusce rei hanc esse causam dicat, quòd terra tenebris cooperta sit.

Dicendum igitur superbiæ vocem duobus modis sumi solere. Primum quidem pro peccato, hoc est actu superbiæ: deinde verò pro vitio, hoc est prauâ & ex peccato saltem originali relictâ ad superbiendum propensione. Cùm ergo dicit Augustinus, superbiam in causâ esse cur homines Dei gratiâ non adiuuentur, vel ad bonum opus faciendum, vel ab opere malo abstinendum, non de actuali superbiæ peccato id semper intelligi voluit, quia, vt iam diximus, de ipso illo superbiæ peccato quæri posset, cur ad illud vitandum gratiam efficacem Deus non dederit; sed de superbiæ vitio omnibus hominibus innato, & quod sæpe testatur ne in ipsis quidem sanctis quamdiu hìc viuunt perfectè vmquam aboleri. Sic se ipse explicat in eodem lib. 2. de Pecc. mer. & rem. c. 19. Cùm enim primi hominis inobedientiam ex superbiâ & appetitu propriæ potestatis ortum duxisse ostendisset; *Cùm hoc, inquit, voluit homo, sine difficultate noluisset: Secutum est autem ex debitâ iustâ pœnâ tale vitium, vt iam molestum esset obedire iustitiæ. Quod vitium nisi adiuuante gratiâ superetur, ad iustitiam nemo conuertitur*, quod ad peccatores spectat: *nisi operante gratiâ sanetur, iustitiæ pace nemo perfruitur*: quod ad iustos pertinet.

Imò verò ad illud superbiæ vitium conuincendum & sanandum alia in sanctis ipsis vitia à Deo relinqui ibidem tradit. *Idcircò etiam sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardiùs sanat . . . . Nec in eo ipso vult nos damnabiles esse sed humiles, commendans nobis eamdem gratiam suam, ne facilitatem in omnibus assecuti nostrum putemus esse quod eius est. Qui error multùm est religioni pietatique contrarius. Nec ideò tamen in eisdem vitiis nobis permanendum esse existimemus, sed aduersus ipsam maximè* SVPERBIAM, *propter quam in eis humiliamur, & nos vigilanter conemur, & ipsum deprecemur ardenter, simul intelligentes & quod sic conamur, & quod sic deprecamur, dono illius nos habere.*

QVÆSTIO .V. Si quæras 5. cùm in omnibus iustis sit illud superbiæ vitium magis vel minus, sed tale tamen quod in causâ esse possit cur homines per gratiam efficacem ad quædam pietatis opera, vel quædam peccata vitanda non adjuuentur, cur huic potiùs quàm alteri gratiam suam Deus aliquando deneget.

Respondeo, quòd vni det, misericordiæ esse; quòd alteri non det, iustitiæ: cur verò vni potiùs quàm alteri, ad inscrutabilia Dei iudicia pertinere. Ita Augustinus eodem in loco. *Quod vitium nisi adiuuante gratiâ superetur, ad iustitiam nemo conuertitur. Nisi operante gratiâ sanetur, iustitiæ pace nemo perfruitur. Cuius autem gratiâ vincitur & sanatur, nisi illius cui dicitur: Conuerte nos Deus sanitatum nostrarum. Quod & si facit, misericordiâ facit. Quibus autem non facit, iudicio non facit.*

Atque idipsum est quod docet S. Thomas in Comment. Epist. ad Hebr. in illa, Pauli verba: *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei. Gratia*, inquit, *nulli deest, sed omnibus* [illegible]

tione quæ nullam in homine causam habeat, gratiam subtrahere, sed hominibus sine peccato & vitio consideratis & gratiam & gloriam velle voluntate antecedenti, seu *bonitate creatoris*, vt ait Ecclesia Lugdunensis in libro de tribus Epistolis. Sed ne quis verba supradicta S. Thomæ in Pelagiano sensu acciperet, vt multi faciunt, atque hinc concluderet, quod vnus gratiæ quantum in se est se communicanti impedimentum præstet, non autem alter, ex liberi arbitrij nutu pendere, hunc sensum vt Pelagianam hæresim sequentibus verbis summouet. *Sed contrà, quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quòd aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei: quod est error Pelagij. Respondeo: Dicendum est quòd hoc ipsum quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratia procedit. Vnde si aliquis ponat, & tamen moueatur cor eius ad remouendum illud,* (scilicet vt ponere desinat) *hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam . . . . Quod ergo à quibusdam remouetur istud obstaculum, hoc est ex misericordia Dei: quod autem non remouetur, hoc est ex iustitia eius.*

Omnino verò præclara est vox S. Prosperi in Resp. ad Objec. 14. Vinc. quidquid hactenus diximus paucis complectens. *Cur illum*, inquit, (de iustis loquitur) *Deus retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cùm scire sufficiat & ab illo esse quòd statur, & non ab illo esse quòd ruitur.*

Si quæras 6. num semper iustitiæ Dei adscribi debeat, quòd gratiam efficacem alicui interdum iusto denegat, vnde sequatur iusti lapsus vel venialis vel mortalis. QVÆ TIO

Respondeo, idem prorsus hîc dici debere ac de excæcatione, quæ cùm generaliùs sumitur, omnem gratiæ efficacis ad vitandum mortale peccatum necessariæ negationem comprehendit. De eâ verò sic sumptâ ita S. Thomas 1. 2. quæst. 79. art. 4. *Excæcatio*, inquit, *est quoddam præambulum ad peccatum: peccatum autem ad duo ordinatur. Ad vnum quidem per se, scilicet ad damnationem: ad aliud autem ex diuinâ misericordia vel prouidentia, scilicet ad sanationem, in quantum Deus permittit aliquos cadere in peccatum, vt peccatum suum agnoscentes humilientur & conuertantur; sicut Augustinus dicit in lib. de nat. & grat. Vnde & excæcatio ex sui natura ordinatur ad damnationem eius qui excæcatur (propter quod ponitur etiam reprobationis effectus) sed ex diuina misericordia excæcatio ad tempus ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur. Sed hæc misericordia non omnibus impenditur excæcatis, sed prædestinatis solùm, quibus omnia cooperantur in bonum, sicut dicitur Rom.* 8. *Vnde quantum ad quosdam excæcatio ordinatur ad sanationem: quantùm autem ad alios ad damnationem, vt Aug. dicit in 3. de Quæst. Euang.*

Si quæras denique, num aliquod præceptum alicui interdum iusto, uel etiam peccatori impossibile dici debeat. QVÆ TIO

Respondeo, in sententiâ S. Thomæ multùm differre, *iustum aliquem interdum non posse præceptum aliquod implere, vel tentationem superare:* &, *præceptum illud vel tentationis victoriam esse iusto impossibilia.* Agnoscit enim sanctus Doctor 1. 2. qu. 109. art. 9. *non posse hominem, licet iam gratiam consecutus sit, per seipsum operari bonum, & vitare peccatum, absque nouo auxilio Dei ipsum mouentis, dirigentis, & protegentis contra tentationum impulsus.* Quo auxilio cùm semper Deus efficiat in homine id quod ei vult, vt supra ostendimus, hoc est, motum ipsum voluntatis quo tentatio repellitur, si ad vincendam tentationem à Deo

Vnde etiam fatetur S. Thomas homines *ad multa teneri* quæ præstare non possunt sine illo gratiæ auxilio, quod non omnibus datur. *Si*, inquit 2. 2. qu. 2. art. 5. *in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo ad quæ non potest sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum & proximum & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ, quod quidem auxilium quibuscumque diuinitus datur misericorditer datur; quibus autem non datur, ex iustitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, & saltem originalis peccati, vt Aug. dicit in lib. de Corrept. & grat.*

Neque tamen inde concludas præceptum diligendi Deum esse vmquam homini impossibile, vel tentationis victoriam iusto alicui, vt S. Petro, impossibilem fuisse: vox enim *impossibilis* absolutè vsurpata duriùs sonat, idque significat ex S. Thoma, quod nullomodo facere possumus, nequidem alterius auxilio adjuti: cùm difficile tantùm dicatur, quod cùm propriis viribus facere non possimus, possumus tamen cum alterius auxilio.

Egregius est in eam rem locus 1. p. qu. 62. art. 2. ad 2. *Difficile*, inquit, *est quod transcendit potentiam: sed hoc contingit esse dupliciter. Vno modo quia transcendit potentiam secundum suum naturalem ordinem, & tunc si ad hoc possit peruenire aliquo auxilio, dicitur* DIFFICILE. *Si autem nullo modo, dicitur* IMPOSSIBILE, *sicut impossibile est hominem volare. Alio modo transcendit aliquid potentiam, non secundum ordinem naturalem potentiæ, sed propter aliquod impedimentum potentiæ adiunctum . . . . Conuerti autem ad beatitudinem vltimam, homini quidem est difficile; & quia est supra naturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati. Sed Angelo est difficile propter hoc solùm quod est supernaturale.*

Non debet igitur absolutè dici præceptum aliquod iusto vel peccatori impossibile esse, quia ex S. Thoma impossibile illud significat *id ad quod nullo modo peruenire possumus, nequidem cum alterius auxilio, sicut impossibile est homini volare.* Quo sensu Lutherani & Caluinistæ præcepta Dei etiam iustis impossibilia esse docent, quia scilicet nefariè sentiunt, iustos omnes, vtcumque Spiritu Dei in hac vita adiuuentur, nullum vmquam Dei præceptum ita seruare, quin in eo ipso opere peccatum admittant, quo rei essent æternæ damnationis, nisi hanc eis noxam misericorditer Deus condonaret.

Quòd si ex S. Thoma ne peccatoribus quidem mandata Dei impossibilia dici debent, multò minùs iustis, qui per spiritum gratiæ & charitatis sibi in iustificatione infusum veram & interiorem habent ad ea seruanda potentiam, adeóque semper possunt ea seruare *quantùm ad sufficientiam operatiuæ virtutis*, vt superiùs diximus.

ARTICVLVS XXIII.

Vniuersa S. Thomæ de gratiâ doctrina ad septem capita reuocatur.

VNiuersa igitur S. Thomæ de gratia doctrina ad hæc septem capita reuocari potest.

1. Non nisi duplex gratiæ siue diuini auxilij genus agnoscit S. Thomas; alterum quod est habituale donum nobis diuinitus inditum; alterum quod est auxilium Dei animam mouentis ad bonum. Semper enim ait gratiam dupliciter intelligi, nunquam tripliciter. Et id nouies repetit in illis quæst. 1. 2. in quibus de gratia agit qu. 109. 2. 3. 3. 4. 6. 9. 10. & qu. 110. 2. 2. & q. 112. 2. & qu. 113. 2. 3.

nitùs inditum mandata ſeruare, & omnia peccata mortalia vitare, ac ſingula venialia, & proinde in iuſtitia perſeuerare poſſunt 1. 2. qu. 109. a. 8. quantùm ad ſufficientiam operatiuæ virtutis, quia vt hoc præſtent non indigent noua alia virtute ſibi à Deo indita. Ib. a. 9.

3. Iuſti nihilominus indigent vlterius poſterioris gratiæ genere, ſeu nouo & ſpeciali Dei mouentis, dirigentis, & protegentis auxilio, ſine quo bonum operari & peccatum vitare non poſſunt. Ib. a. 9. neque contra tentationum impulſus firmiter ſtare & perſeuerare. Ib a. 10.

4. Auxilium illud Dei mouentis ſemper eſt efficax & infallibile ſecundùm id ad quod à Deo ordinatur qu. 112. a. 3. quia auxilium illud nihil eſt aliud quam *miſericordia Dei per quam interius motum mentis operatur*, de ver. qu. 24. art. 14. Miſericordia autem *ſeu gratia & dilectio Dei ſemper efficit aliquid in anima eius quem diligit, nempe id quod ei vult.* qu. 110. art. 1. Et proindè quantùm ad illud auxilij genus ſemper efficit in eo quem mouet motum illum ipſum ad quem eum vult mouere. Ibib. art. 2. Hoc eſt amorem, ſi vult mouere ad amandum; orandi affectum, ſi vult mouere ad orandum; infirmitatis cognitionem, ſi vult mouere ad id cognoſcendum.

5. Etſi auxilium omne Dei mouentis ſemper efficax ſit alicuius effectus, eius nempe ad quem efficiendum diuina voluntate deſtinatur, vt fatentur omnes S. Thomæ diſcipuli: ei tamen interdum reſiſtitur reſpectu alterius effectus ad quem ex natura ſua refertur. Vt cum peccatorem Deus ad pie viuendum excitat, efficit quidem ſempet illa gratia, vt ſecundum menſuram donationis Chriſti aliquam habeat ille peccator pie viuendi voluntatem, qua ratione gratia illa efficax eſt. Sed non ſemper tanta eſt illa voluntas etiam per gratiam inſpirata, vt reſiſtentem ſibi peccati delectationem ſuperet, & ad piam vitam peccatorem reipſa perducat, qua ratione illi reſiſtitur.

6. Tam neceſſarium eſt ad bene agendum efficax illud Dei mouentis auxilium, vt *ſine illo homo non poſsit vllum facere bonum* de verit. qu. 24. a. 14. Neque vllo modo quantumuis imperfectè ſe ad gratiam præparare qu. 112. art. 2. Et de illo intelligendum quod dixit Chriſtus Ioan. 15. *ſine me nihil poteſtis facere* qu. 109. art. 6. Vnde rectè appellari poteſt gratia ſine qua nihil poſſumus.

7. Horum omnium conſectarium eſt, hæc duo quæ inter ſe pugnare videntur, neque tamen re vera pugnant, ſi probè intelligantur, verè & catholicè dici. Alterum eſt: Numquam deeſſe iuſto vlli gratiam per quam mandata ſeruare & tentationes ſuperare poſſit. Alterum eſt: Deeſſe interdum alicui iuſto gratiam, ſine qua non poteſt reipsâ & *effectiuè* mandata ſeruare & tentationes ſuperare. Vtrumque enim verum eſt: quia gratiæ vox, vt ſæpiſſime ait S. Doctor, dupliciter vſurpatur, tum pro habituali dono naturæ ſuperaddito, tum pro auxilio Dei mouentis.

Prius ergo verum eſt, quia numquam deeſt iuſto quamdiu iuſtus manet, gratuitum illud donum quo verè mandata ſeruare & tentationes ſuperare poteſt.

Poſterius etiam non minus verum, quia negari non poteſt quin aliquando deſit alicui iuſto auxilium illud Dei mouentis quod tale eſt vt ſine illo iuſtus bonum operari & tentationes ſuperare reipſa non poſſit, & ſemper effectum illum habeat ad quem à Deo ordinatur. Vnde ſi iuſtus aliquis vel non orauit, vel tentationem aliquam non ſuperauit, certum eſt non adfuiſſe ei auxilium Dei mouentis quo indigebat vel ad orandum vel ad tentationem illam reipſa ſuperandam.

ARTICVLVS XXIV.

Explicatur propositio secundùm doctrinam S. Thomæ.

Augustinus in Epistola laudatus. p. 220.

Quid est homo SINE GRATIA Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum. Ideo Beatum Petrum Dominus paululum subdeseruit, vt in illo totum humanum genus posset agnoscere NIHIL SE SINE DEI GRATIA PRÆVALERE. Idem de Symbol. ad Catech. l. 2. c. 6. IN PETRO DEMONSTRANS non in se quemquam IVSTVM debere præsumere.

Chrysostomus in Epistolâ laudatus p.226.

Casus Petri non frigiditate, sed SVPERNI AVXILII DERELICTV contigit. Non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quod Deus eum DESERVERAT, erudiens eum vt humanam sciret mensuram, & non repugnaret ijs quæ dicebantur à Magistro, neque eius quàm aliorum esset non elatiores spiritus, sed sciret quod ABSQVE DEO NIHIL POTEST FIERI.

Autor Epistolæ hæc eadem Patrum illorum verba repetens p. 226.

Patres nobis iustum in Petro demonstrant, cui gratia sine qua nihil possumus in ea occasione defuit, in qua eum non peccasse dici non potest.

Ex his quæ apud S. Thomam luce clariora sunt, nemo est qui non videat hanc Epistolæ meæ propositionem, ita illius doctrinæ consentaneam esse; vt neutra damnari vel absolui possit, quin altera pariter vel damnetur vel absoluatur.

Cum enim dixi post sanctos Patres Augustinum & Chrysostomum, *iustum nobis in Petro demonstrari cui gratia sine qua nihil possumus, in tentatione defuit*, declaro me his verbis: *Gratia sine qua nihil possumus*, LA GRACE SANS LAQVELLE ON NE PEVT RIEN, non comprehendisse gratiam omnem qua omnia præcepta Dei possibilia fiunt. Agnosco enim istam gratiam esse in omnibus iustis hominibus, & singulariter in S. Petro fuisse, id est, ei non defuisse cum in tentatione positus Christum negauit. Est enim illa gratia qua mandata Dei possibilia fiunt, donum illud gratuitum, siue auxilium gratiæ per modum habitualis doni, quo iusti omnes & singulariter S. Petrus ad obseruanda omnia mandata Dei, & vitanda quæcumque peccata mortalia diuinitùs adjuuantur; estque *auxilium de se sufficiens ad non peccandum* vt loquitur S. Thomas. Sic tamen vt homo iustus, præter gratiam illam qua omnia præcepta Dei ei possibilia fiunt, vlterius indigeat auxilio gratiæ Dei hominem interius mouentis ad operandū, & ad mandata seruanda.

De isto igitur posteriori auxilio gratiæ declaro propositionem meam quæ sanctorum Patrum est Augustini & Chrysostomi, intelligendam esse. Gratia enim quæ quibusdam iustis aliquando deest, & singulariter S. Petro defuit, secundùm doctrinam sanctorum Patrum, est omnino illud auxilium gratiæ Dei hominem ad rectè viuendum, ad vincendas tentationes, vitanda peccata mortalia, & obseruanda præcepta interius mouentis.

Huiusmodi auxilium appellaui *gratiam sine qua nihil possumus* post SS. Patres qui semper ita loquuntur, non quidem eo animo vt excluderem à S. Petro gratiam